

”Se valmentaa ihan tosi hyvin elämään”

Nuorten ja omaohjaajien kokemuksia itsenäistymisohjelmasta keskisuomalaisessa nuorisokodissa

Anu Nerg
Eveliina Viikki

Opinnäytetyö
Joulukuu 2016
Sosiaali-, terveys ja liikunta-ala
Sosionomi (AMK), sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijä(t) Nerg, Anu Viikki, Eveliina	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Joulukuu 2016
	Sivumäärä 56	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi "Se valmentaa ihan tosi hyvin elämään" Nuorten ja omaohjaajien kokemuksia itsenäistymisohjelmasta keski-suomalaisessa nuorisokodissa		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Kiiskilä, Taja		
Toimeksiantaja(t) Yksityinen nuorisokoti Keski-Suomessa		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä eräessä Keski-Suomessa toimivan nuorisokodin itsenäistymisohjelmassa voisi kehittää, jotta se palvelisi nuoria entistä paremmin itsenäiseen elämään siirryttäessä. Lisäksi tutkimme, mikä ohjelmassa toimii hyvin. Tavoitteena oli kartoittaa näitä kehittämiskohteita ja hyvin toimivia käytäntöjä nuorten ja omaohjaajien kokemusten pohjalta.</p> <p>Toimeksiantajamme oli Keski-Suomessa toimiva yksityinen nuorisokoti, joka keskittyy pitkäaikaisiin sijoituksiin. Tutkimus tehtiin kvalitatiivisena, eli laadullisena ja tutkimusaineistona toimi 3 nuoren ja 3 omaohjaajan haastattelut, jotka tehtiin syksyllä 2016. Haastattelut analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla.</p> <p>Tutkimuksen mukaan nuoret pitivät tärkeinä kaikkia itsenäistymisohjelman sisältämiä aihealueita ja ovat pääpiirteittäin tyytyväisiä heille sovellettujen itsenäistymisohjelmien sisältöön. Itsenäistymisohjelmasta koettiin olleen hyötyä tulevaisuuteen valmistautuessa. Nuorten vastauksissa omaohjaajasuhde nousi itsenäistymisohjelman prosessissa keskimäärin merkityksellisemmäksi kuin itse ohjelman sisältö. Omaohjaajat pitivät myös itsenäistymisohjelman sisältöä hyvänä, mutta sisältöön kaivattiin uusia osa-alueita ja päivittämistä. Tulosten mukaan palautteen pyytämiseen nuorilta tulisi kiinnittää huomiota.</p> <p>Tutkimus osoitti itsenäisen elämän taitojen harjoittamisen olevan tarpeen ennen nuorisokodista itsenäiseen asumiseen siirtymistä. Omaohjaajan merkitys nuoren tukijana ja turvallisuuden tunteen luojana voidaan nähdä merkittävänä nuoren itsenäistymisprosessissa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Nuori, lastensuojelu, sijaishuolto, itsenäistyminen, itsenäistymisohjelma, omaohjaaja		
Muut tiedot		

Author(s) Nerg, Anu Viikki, Eveliina	Type of publication Bachelor's thesis	Date December 2016 Language of publication: Finnish
	Number of pages 56	Permission for web publication: x
Title of publication "It coaches for life very well" Adolescents' and their personal counsellors' experiences of the independence programme at a youth home in Central Finland		
Degree programme Degree Programme in Social Services		
Supervisor(s) Kiiskilä, Taja		
Assigned by A private youth home in Central Finland		
Description <p>The purpose of the study was to examine what could be developed in an independence programme at a private youth home in Central Finland in order for it to serve the young people leaving the youth home as well as possible. The second task was to determine the factors that worked well in the independence programme. The aim of the study was to determine these development targets and good practices based on the experiences of the adolescents and their personal mentors.</p> <p>The assignor of the study was a private youth home in Central Finland focusing on long-term placements. The study was qualitative, and the data consisted of three interviews with the adolescents and three interviews with the personal mentors. The interviews were conducted in the autumn of 2016. The data were analysed by using theory-based content analyse.</p> <p>Based on the study, the adolescents found all the subject areas of the independence programme important and they were mainly satisfied with their custom-made programmes. The adolescents found the independence programme useful for preparing for the future.</p> <p>Based on the answers of the adolescents, the relationship with the personal mentors was found more important than the actual contents of the independence programme. The personal mentors also found the contents of the programme good, but they hoped for new subject areas and updating of the contents. According to the results, asking feedback from the adolescents should receive more attention. The study indicated that practising independent living skills is necessary before moving out of a youth home. The significance of the personal mentors can be seen high as supporters and providers of a sense of security in a young person's process towards independent living.</p>		
Keywords (subjects) Adolescent, child protection, foster care, become independent, independence programme, personal mentor		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Lastensuojelu	4
	2.1 Lastensuojelun prosessi	5
	2.2 Sijaishuolto	6
	2.3 Jälkihuolto	7
3	Nuoren itsenäistyminen.....	9
	3.1 Nuoruus ja siihen liittyvät kehitystehtävät	12
	3.1.1 Kiintymyssuhdeteoria	13
	3.1.2 E.H. Eriksonin psykososiaalinen kehitysteoria.....	15
	3.2 Omaohjaajuus ja PACE-asenne	17
	3.3 Toimeksiantaja lastensuojelussa	18
	3.4 Itsenäistymisohjelma nuorisokodissa	19
4	Tutkimuksen toteutus.....	21
	4.1 Tutkimuksen tarkoitus.....	21
	4.2 Aineistonkeruu	22
	4.3 Aineiston analysointi	24
	4.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	25
5	Tutkimustulokset.....	29
	5.1 Nuorten ajatuksia itsenäisestä elämästä ja tulevaisuudesta	29
	5.2 Itsenäistymisohjelman soveltaminen.....	30
	5.3 Itsenäistymisohjelman sisältö ja rakenne	33
	5.4 Omaohjaajasuhde.....	36
	5.5 Palautteenanto	38
6	Johtopäätökset.....	40
7	Pohdinta.....	42

Lähteet	44
Liitteet	48
Liite 1. Saatekirje ja haastateltavan suostumus	48
Liite 2. Haastattelurunko nuorille	50
Liite 3. Haastattelurunko omaohjaajille.....	53
Liite 4. Esimerkkejä teoriaohjaavasta sisällönanalysista	55

1 Johdanto

Kodin ulkopuolelle oli vuonna 2014 sijoitettuna 17 958 lasta ja nuorta, joista 39 % oli sijoitettu laitoshuoltoon. Jälkihuollossa puolestaan oli vuonna 2014 yhteensä 7 482 lasta ja nuorta, joista enemmistö (83 %) oli 18 vuotta täyttäneitä nuoria. (Kuoppala & Säkkinen 2015.) Kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla on keskimäärin enemmän mielenterveyteen, tunne-elämään ja koulunkäyntiin liittyviä ongelmia (Valjakka 2016, 136; Kalland 2011, 207). Näillä on vaikutusta nuoren identiteetin muodostumiseen ja siten myös itsenäistymiseen. Sijaishuollosta itsenäistyviä nuoria on paljon, jonka vuoksi itsenäistymisen tukeminen on mielestämme tärkeää syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Tutkimme opinnäytetyössämme erään Keski-Suomessa toimivan nuorisokodin itsenäistymisohjelman hyvin toimivia käytäntöjä sekä mahdollisia kehittämisen tarpeita. Tavoitteenamme on vastata tutkimuskysymyksiin nuorten ja omaohjaajien kokemusten perusteella. Opinnäytetyömme aihe on työelämän tarpeista lähtöisin.

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen tutkimus. Opinnäytetyömme aineistonkeruun teimme teemahaastattelujen avulla, joihin osallistui kolme nuorta ja kolme omaohjaajaa. Haastattelut tapahtuivat syksyllä 2016. Aineisto on analysoitu teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Tutkimustulosten mukaan itsenäistymisohjelman sisältöä pidettiin hyvänä, mutta siihen kaivattiin monipuolisuutta. Nuoret kokivat, että itsenäistymisohjelmasta on ollut heille hyötyä tulevaisuuden kannalta.

Opinnäytetyömme teoreettisessa viitekehyksessä avaamme lastensuojelun käsitteitä, nuoruutta, ja sen eri vaiheisiin liittyviä kehitystehtäviä, sekä jo lapsuusaikana syntyviä kehityksellisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat itsenäistymisen lähtökohtiin.

Opinnäytetyömme lopussa esittelemme tutkimustuloksia ja niiden pohjalta tehtyjä johtopäätöksiä sekä pohdimme tutkimuksemme toteutusta ja jatkotutkimusaiheita.

2 Lastensuojelu

Lastensuojelulain tarkoitus on turvata lapselle oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun tulee tukea vanhempia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta huolehtivia henkilöitä kasvatustehtävässään. Kun lastensuojelun tarvetta arvioidaan ja lastensuojelua toteutetaan, on lapsen edun huomioiminen ensisijaista. (Lastensuojelulaki 417/2007, 1 §, 4 §.)

Lastensuojelu on lapsi- ja perhekeskeistä lastensuojelua, jota toteutetaan lastensuojelun sosiaalityössä silloin, kun lapsi ja perhe ovat lastensuojelun asiakkaina. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan laatimalla asiakassuunnitelma ja järjestämällä avohuollon tukitoimia. Myös kiireellinen sijoitus ja huostaanotto, sekä näihin liittyvä sijais- ja jälkihuolto ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3 §; THL 2016.)

Lastensuojelu ei kuitenkaan ole ainoastaan lastensuojeluviranomaisten toimintaa, vaan se on osa laaja-alaista lasten suojelua, jossa ovat osallisina koko yhteiskunta, eli myös muut viranomaiset ja kansalaiset. Esimerkiksi useat yhteiskunnalliset päätökset, kuten alkoholipolitiikan toteuttaminen ja urheilukentän rakentaminen vaikuttavat lasten elämään, vaikka niissä ei välttämättä ensisijaisesti olekaan ajateltu lapsia. (Tas-kinen 2012, 19–21; THL 2016.)

Lastensuojelun lisäksi kunnan tuleekin järjestää ehkäisevää lastensuojelua, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan kunnan peruspalveluissa, esimerkiksi lasten- ja äitiysneuvoloissa, päivähoidossa, kouluissa ja nuorisotoimessa. Myös järjestöt toteuttavat ehkäisevää lastensuojelua. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoitus on edistää ja turvata lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3 a §.)

2.1 Lastensuojelun prosessi

Lastensuojeluasiala tulee vireille 12 vuotta täyttäneen lapsen tai huoltajan omasta yhteydenotosta lastensuojeluun, lastensuojeluilmoituksesta, tai kun lastensuojelun työntekijä saa muulla tavalla tietää lapsesta, joka saattaa olla lastensuojelun tarpeessa. Vireilletulo voi myös tapahtua yhteydenotosta palvelutarpeen selvittämiseksi. Lastensuojelun tarpeen kiireellisyys on arvioitava heti vireilletulon jälkeen ja tarvittaessa toteutetaan kiireelliset toimenpiteet, kuten kiireellinen sijoitus. Lisäksi tehdään palvelutarpeen arviointi, jonka yhteydessä sosiaalityöntekijä myös arvioi, tarvitseeko lastensuojelun tarve selvittää. Näiden toimenpiteiden jälkeen lastensuojelun asiakkuus alkaa esimerkiksi silloin, jos lapsen kasvuolosuhteet eivät ole riittävän turvalliset ja lapsi tarvitsee lastensuojelun palveluja. (THL 2016.)

Taskinen (2012, 22) korostaa, että lapsen tullessa lastensuojelun asiakkaaksi, on valittava lievin riittävä toimintatapa, jolla lapsen tilanteeseen voidaan vaikuttaa. Lasta ei esimerkiksi voida ottaa huostaan, mikäli tuki on mahdollista järjestää avohuollon tukitoimin. Avohuollon tukitoimien avulla pyritään edistämään ja tukemaan lapsen kehitystä sekä vahvistamaan vanhempien ja muiden lapsen kasvatuksesta huolehtivien henkilöiden kasvatuskykyä (Lastensuojelulaki 417/2007, 34 §).

Lastensuojelun avohuollon tukitoimia ovat esimerkiksi tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämisessä, lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut sekä muut lasta ja perhettä tukevat palvelut ja tukitoimet. Näitä muita palveluja ja tukitoimia voivat olla esimerkiksi aamu- ja iltapäivä-toiminta sekä vauvatyö. (THL 2015.) Avohuollon tukitoimiin kuuluvat myös toimeentulon ja asumisen turvaaminen sekä lapsen taloudellinen ja muu tuki, esimerkiksi koulunkäynnissä, ammatin ja asunon hankinnassa sekä läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä. Avohuollon tukitoimina asiakkaalle voidaan myös järjestää tukihenkilö, tukiperhe, perhetyötä, vertaisryhmätoimintaa sekä loma- ja virkistystoimintaa, joista on säädetty 1.4.2015 alkaen sosiaalihuoltolaissa. Näiden lisäksi myös sijoitus on mahdollinen avohuollon tukitoi-

mena. Avohuollon sijoitus on mahdollista silloin, kun huostaanoton kriteerit täyttyvät, joten lapselle on mahdollista järjestää kiireellinen avohuollon sijoitus kiireellisen sijoituksen sijaan. Kiireellinen avohuollon sijoitus on lievempi tukitoimi, kuin kiireellinen sijoitus, joka on viimesijainen toimenpide. (Lastensuojelulaki 417/2007, 35–36 §; THL 2015.)

Lastensuojelu 2014 –tilastoraportin mukaan vuoden 2014 aikana tehtiin 63 707 lastensuojeluilmoitusta. Avohuollon asiakkaina oli vuonna 2014 yhteensä 90 269 lasta ja nuorta, ja huostassa puolestaan oli 10 675 lasta ja nuorta. Vuoteen 2013 verrattaessa avohuollon asiakasmäärä kasvoi prosenttien verran ja huostaanottojen määrä väheni 1,4 prosenttia. (Kuoppala & Säkkinen 2015.)

Huostaanotossa lapsi siirretään vanhempiansa kasvatuksesta ja huolenpidosta kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle huostaan (Lastensuojelulaki 417/2007, 40 §). Huostaanoton perusteet on jaettu kahteen osaan: lapsen puutteellisiin kasvuolosuhteisiin ja lapsen omaan haitalliseen käyttäytymiseen. Huostaanottopäätös voidaan kuitenkin tehdä vain, jos molemmat perusteet ovat yhtä aikaa olemassa. Esimerkiksi pelkkä lapsen haitallinen käyttäytyminen ei ole riittävä peruste huostaanotolle. Huostaanotto on voimassa toistaiseksi, eli niin kauan kuin sen edellytykset ovat olemassa. Huostaanotto päättyy viimeistään silloin, kun lapsi täyttää 18 vuotta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 47 §; THL 2016.)

2.2 Sijaishuolto

Lastensuojelun sijaishuolto tarkoittaa huostaanoton lisäksi kiireellisesti sijoitetun tai lastensuojelulain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen kasvatuksen ja hoidon järjestämistä lapsen kodin ulkopuolella. Sijoitus on myös mahdollinen avohuollon tukitoimena tai jälkihuoltona. Sijaishuolto järjestetään perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. (Lastensuojelulaki 417/2007, 49 §; THL 2016.) Perhehoidolla tarkoitetaan yksityisiä sijaisperheitä ja ammatillisia perhekoteja, kun taas laitoshuollolla tarkoitetaan lastensuojelulaitoksia, eli

lasten- ja nuorisokoteja sekä koulukoteja. Muulla lapsen tarpeen mukaisella hoidolla tarkoitetaan läheisverkostosijoitusta, yksityistä sijoitusta, lapsen sijoittamista kotiin sekä perheen asumista laitoksessa lapsen kanssa (THL 2016.)

Perhehoito on ensisijainen sijaishuollon muoto. Tällä tarkoitetaan sitä, että laitoshoidon järjestetään, jos sijaishuoltoa ei voida järjestää perhehoidossa tai muualla niin, että lapsen etu toteutuisi. (THL 2016.) Kallandin (2011, 207) mukaan perhesijoitus voi parhaimmillaan antaa lapselle mahdollisuuden pysyviin ja turvallisiin kiintymyssuhteisiin. Suomessa vuonna 2014 yli puolet huostaan otetuista lapsista olikin sijoitettu sijaisperheisiin (Kuoppala & Säkkinen 2015). Laitoshoidon on kuitenkin usein sopivin ratkaisu silloin, kun sijoitus on väliaikainen, ja kun työskentelyssä pidetään tiiviisti yhteyttä lapsen vanhempiin. Laitoshoidon soveltuu paremmin myös silloin, kun lapsi on vaikeasti oireileva, ja kun lapsi on teini-ikäinen. (THL 2016.)

Suomessa sijoitusten taustalla yleisimpiä syitä ovat perheen mielenterveys- ja päihdeongelmat, perheväkivalta sekä lapsen laiminlyönti. Lisäksi Hämäläisen (2012, 15-16) mukaan Hiilamo kuvaa Suomessa lapsen sijoittamisen taustalla oleviksi riskeiksi edellä mainittujen syiden lisäksi toimeentulotukiasiakkuuden, yksinhuoltajuuden ja työttömyyden. Sijoitetuilla lapsilla oli myös sikiöaikana ja syntymähetkellä heikomat terveydelliset lähtökohdat sekä keskimäärin enemmän tunne-elämän ongelmia ja käyttäytymishäiriöitä, kuin niillä lapsilla, joita ei ole sijoitettu. Sijoitetulla lapsella on usein haastavan taustansa vuoksi ongelmia kiintymyssuhteessa. Päätöstä lapsen sijoittamisesta kodin ulkopuolelle tuleekin harkita tarkkaan, sillä vaikka sijoitus olisi-kin välttämätöntä lapsen kehityksen turvaamiseksi, on sijoittaminen aina jossain määrin lapselle traumaattinen kokemus. (Kalland 2011, 207-208.)

2.3 Jälkihuolto

Sijaishuollon päättyessä sosiaalitoimen on järjestettävä jälkihuolto sijaishuollossa olleille lapsille ja nuorille. Lisäksi jälkihuoltoa järjestetään silloin, kun lapsi on sijoitettu avohuollon tukitoimena, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli

vuotta ja lapsi on sijoitettu yksin. Myös muu lastensuojelun asiakkaana ollut nuori voi saada jälkihuoltoa. Velvollisuus järjestää jälkihuoltoa päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi tai nuori on sijoituksen päättymisen jälkeen ollut viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Nuoren oikeus jälkihuoltoon päättyy viimeistään hänen täyttäessään 21 vuotta. Jälkihuollon päättymisen jälkeenkin sosiaalityöntekijän on tarvittaessa ohjattava itsenäistyvä nuori muiden tukitoimien piiriin. Jälkihuolto on nuorelle vapaaehtoista. (Lastensuojelulaki 417/2007, 75 §; THL 2015.)

Sosiaalityöntekijä, lapsi tai nuori ja hänen verkostonsa laativat yhdessä lapselle tai nuorelle jälkihuoltosuunnitelman, johon kirjataan esimerkiksi jälkihuollon tarkoitus ja sen tavoitteet. Jälkihuollon palvelujen järjestämisessä on huomioitava lapsen tai nuoren yksilölliset tarpeet. Nuorelle tulee tarvittaessa järjestää asuminen ja riittävä toimeentulo. Itsenäistymisvaroilla tuetaankin lapsen tai nuoren koulutusta, asumista ja muita itsenäistymiseen liittyviä menoja, ja ne maksetaan usein nuorelle jälkihuollon päättyessä. Muita jälkihuollon tuen muotoja ovat henkilökohtainen ohjaus ja neuvonta esimerkiksi arjen taidoissa ja palveluihin ohjaamisessa, apu tulevaisuuden suunnittelussa ja nuoren omien voimavarojen löytämisessä, opintoihin ja työllistymiseen painottuva tuki sekä mahdollisuus saada säännöllisesti aikuisen tukea sijoituksen päättymisen jälkeen. (Lastensuojelu-laki 417/2007, 76 §, 77 §; THL 2015.) Taskisen (2012, 153) mukaan viimeistään jälkihuollon aikana lapsella tai nuorella tulisi olla myös mahdollisuus oman elämänsä läpikäymiseen, jotta lapsen tai nuoren myönteinen identiteetti voisi vahvistua.

Jälkihuollon tarkoituksena on tukea lasta tai nuorta hänen kotiutumisessaan sijaishuollon päättymisen jälkeen tai tukea nuorta hänen itsenäistymisessään. Itsenäistymistäidot, joita nuori saa jälkihuollon aikana, auttavat häntä sopeutumaan yhteiskuntaan. Jälkihuoltoa toteutettaessa tulee tukea sijoitetun lapsen tai nuoren lisäksi hänen vanhempiaan ja huoltajiaan sekä lapsen tai nuoren sijaishuoltajaa. (Taskinen 2012, 151; THL 2015.)

3 Nuoren itsenäistyminen

Suomessa täysi-ikäisyys ja oikeus täysivaltaisten itsenäisten päätösten tekoon alkavat nuoren täytettyä 18 vuotta. Tästä ajatellaan alkavan aikuistumisen, jonka ehtoihin liitetään uravalintojen tekeminen, työelämään siirtyminen, taloudellinen vakaus, omista teoistaan ja valinnoistaan sekä itsestään ja muista ihmisistä vastuunkantaminen. (Aalberg & Siimes 2007, 71.) Itsenäisyys ja aikuisuus eivät kuitenkaan ole ainoastaan ikään sidonnaisia, vaan niihin vaaditaan myös yksilön henkistä kypsyyttä ja valmiutta, jotka kehittyvät yksilölliseen tahtiin elämäkokemusten kautta (Huotari 2010, 20).

Osallisuuden kokemukset auttavat itsetuntemuksen kehittymisessä ja edesauttavat itsenäistymistä. Särkelä-Kukko (2014) ja Rouvinen-Wilenius (2014) ovat määritelleet osallisuuden kokonaisuudeksi, joka käsittää tekemisen, tuntemisen ja kuulumisen osa-alueet niin omassa elämässä kuin yhteisöllisellä tasolla. Osallisuus omassa elämässä koostuu identiteetistä ja elämäntuntemuksen valmiuksista. Tämä tarkoittaa muun muassa sitoutumiskykyä, omaehtoisuutta, mahdollisuutta ja halua vaikuttaa asioihin ja valinnoistaan vastuun kantamista. Näin ollen osallisuus on myös osittain yhtä elämäntuntemuksen kanssa. Yhteisöllisellä tasolla osallisuus tarkoittaa yhteenkuulumisen tunnetta ympäristön, yhteisön ja ympärillä olevien ihmisten kanssa. Ympäristön ja ihmisten kanssa koettuun yhteenkuuluvuuden tunteeseen vaikuttavat turvallisuuden ja oikeudenmukaisuuden tunne. (Särkelä-Kukko 2014, 35-36; Rouvinen-Wilenius 2014, 51-52.)

Lasten ja nuorten osallisuutta ja päätösvaltaa omaan elämäänsä liittyen on pyritty varmistamaan myös monissa eri laeissa. Niistä esimerkkeinä lastensuojelulaki, perustuslaki ja nuorisolaki, joiden mukaan lapsella/nuorella on oikeus tulla kuulluksi häntä koskevissa asioissa ja hänen toiveensa ja tarpeensa tulee ottaa huomioon. (Pyykkö-

nen 2014, 29-31.) Tässä tutkimuksessa osallisuutta tarkastellaan lähinnä nuoren kuuluiksi tulemisen kannalta omaohjaajasuhteessa ja nuorisokodin itsenäistymisohjelmassa.

Itsenäistyminen on myös osa elämönhallintaa. Keltikangas-Järvinen (2008) määrittelee elämönhallinnan olevan yksilön uskoa siihen, että voi vaikuttaa oman elämänsä asioihin ja muuttaa joko olosuhteita tai niihin suhtautumista säilyttääkseen tyytyväisyyden tunteen. Elämönhallinta terminä on hyvin harhaanjohtava, sillä täydellistä elämönhallintaa on todellisuudessa mahdotonta saavuttaa. Elämönhallintaa voitaisiinkin kuvailla myös esimerkiksi sanoin määrätietoisuus, tasapainoisuus, vastuunkantaminen tai itsekontrolli, joiden voidaan ajatella olevan merkkejä henkisestä kypsyydestä. Elämönhallinta on myös kykyä tehdä kompromisseja omien ja ympäristön vaatimusten välillä. Elämönhallinnan tunteen saavuttaminen on vahvasti yhteydessä identiteettiin ja vahvaan itsetuntemukseen. Nämä ovat molemmat läpi elämän kehittyviä asioita, mutta niiden kehitys painottuu nuoruusikään. (Keltikangas-Järvinen 2008, 255-267; Kinnunen 2011, 25.)

Elämönhallinta jaetaan usein sisäisen ja ulkoisen elämönhallinnan termeihin. Sisäisellä elämönhallinnalla tarkoitetaan yksinkertaistetusti henkilön kykyä käsitellä tunteita, ratkaista ongelmia ja sopeutua erilaisiin olosuhteisiin. Tästä syntyy myös omasta elämästä vastuussa olemisen tunne. Sisäisen elämönhallinnan tunteen kehittyminen alkaa jo vauvaiässä. (Keltikangas-Järvinen 2008, 255-258.) Ulkoisella elämönhallinnalla puolestaan tarkoitetaan uskoa siihen, että on kykenevä ohjaamaan oman elämänsä kulkua ulkopuolisten tekijöiden vaikuttamatta. Tällä viitataan esimerkiksi taloudelliseen vakauteen, koulutukseen ja materiaan, joka voi saada elämän näyttämään ulospäin hyvin hallitulta. (Huotari 2010, 33.)

Tutkimuksia nuorten itsenäistymisestä

Reinikainen (2009) on tutkinut väitöskirjassaan nuorisokodissa asuneiden tyttöjen kokemuksia nuorisokodissa asumisesta ja itsenäisestä elämisestä itsenäistymisen jälkeen. Tutkimukseen osallistuneet naiset kuvailivat nuorisokotia sekä positiivisin että

negatiivisin mielikuvin. Reinikaisen mukaan nuoren tyytyväisyyteen nuorisokodista vaikuttaakin hänen kokemuksensa siitä, kuinka hänen henkilökohtaisiin tarpeisiinsa ja odotuksiinsa on nuorisokodissa vastattu. Entisten asukkaiden suurimmiksi tarpeiksi nuorisokodissa asumisen ajalta nousivat tarve kokea itsensä arvostetuksi, tuntea olonsa turvalliseksi ja tarve kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta. Haastatteluun osallistuneet kokivat itsenäisen elämän alun olleen vaikeaa yksinäisyyden, levottomuuden ja oman epävarmuuden vuoksi, mutta kokivat elämönhallinnan tunteen syntyneen myöhemmin oman elämäntyylin muotoutuessa ja perhe- ja työtilanteiden vaikiintuessa. Tutkimukseen osallistuneet naiset pitivät elämässä selviytymisen perustana pääosin omaa synnynnäistä vahvuutta. Jotkut tutkimukseen osallistuneista naisista kuvailivat työntekijän kanssa muodostetun suhteen toimineen merkittävänä tukena ja kantaneen elämässä itsenäisyyden alkuaikoina. (Reinikainen 2009, 189–192.)

Loring P. Jones (2014) avaa Yhdysvalloissa tekemäänsä tutkimusta, jossa tarkasteltiin puoli vuotta sitten sijaishuollosta itsenäistyneiden nuorten koettuja elämänvalmiuksia ja sitä, kuinka hyvin he kokivat olleensa valmistautuneita itsenäiseen elämään valtion järjestämän itsenäistymisohjelman kautta. Itsenäistymisohjelma sisälsi erilaisia palveluja opiskelu- ja työelämään valmistautumiseen liittyen ja työvälineitä muun muassa itsestään huolehtimiseen, raha-asioiden hoitoon ja arkielämän taitoihin. Lisäksi siinä tarjottiin apua muutosvaiheeseen ja apua sijaishuollosta lähtemisen jälkeen. Ohjelma muokattiin yksilöllisesti vastaamaan kunkin nuoren omia tarpeita. Valtaosa tutkimukseen osallistuneista koki saaneensa ainakin jonkin verran valmiuksia itsenäiseen elämään. Noin viidesosa koki olleensa todella hyvin valmistautuneita ja seitsemäsosa vastaajista koki, ettei ollut saanut eväitä itsenäiseen elämään ohjelman kautta. Valmiutta koettiin arjen askareissa, kuten kodinhoidossa ja ruuanlaitossa, mutta itsestään huolenpitäminen ja raha-asioista huolehtiminen koettiin haasteelliseksi. Tyytyväiset osallistujat antoivat ohjaajille kiitosta hyvästä vuorovaikutuksesta ja nuorten tarpeiden ymmärtämisestä. Tyytymättömät osallistujat puolestaan antoivat negatiivista palautetta tuen loppumisesta liian pian poismuuton jälkeen ja siitä, ettei ohjelman koettu valmistavan todelliseen maailmaan. Tyytymättömät osallistujat kokivat, ettei heillä syntynyt toimivaa vuorovaikutusta ohjaajien kanssa. (Jones 2014, 103-115.)

3.1 Nuoruus ja siihen liittyvät kehitystehtävät

Nuoruusikään kuuluu valtava määrä fyysisiä ja psyykkisiä muutoksia, joiden kautta ihminen kypsyy aikuisuuteen. Nuoruusiässä tapahtuu merkittäviä muutoksia myös ihmissuhteissa, kun nuori alkaa etäännyä omista vanhemmistaan ja peilata itseään suhteessa muuhun sosiaaliseen ympäristöönsä. Kuvaan astuvat myös seurustelusuhteet. Hormonaaliset muutokset, voimakkaat tunnevaihtelut, muutosstressi ja sosiaalisen ympäristön luomat paineet tekevät nuoruusiästä alttiin elämänvaiheen riskikäyttäytymiselle, kuten seksuaalisille kokeiluille ja alkoholin käytölle. (Fröjd 2008, 11; Ellonen 2008, 19.)

Eri tutkijat ovat määritelleet nuoruusikää eri tavoin ja jakaneet sitä eripituisiin kehitysvaiheisiin. Maailman terveysjärjestö WHO määrittelee nuoruusiän lapsuusiän jälkeiseksi- ja aikuisikää edeltäväksi ajanjaksoksi, ikävuosille 10-19 (Adolescent development, n.d.). Kinnunen (2011, 22) määrittelee väitöskirjassaan nuoruusiän sijoittuvan ikävuosille 12-22. Ellonen (2008) käyttää tutkimuksessaan jaottelua, jossa nuoruusikä jakautuu kolmeen eri vaiheeseen: aikaiseen nuoruuteen, keskinuoruuteen ja myöhäisnuoruuteen. Aikainen nuoruus sijoittuu ikävuosille 12-14, keskinuoruus vuosille 15-17 ja myöhäisnuoruus vuosille 18-22. (Ellonen 2008, 18.) Tässä tutkimuksessa nuorella tarkoitetaan alle 20-vuotiasta henkilöä, sillä haastattelemamme nuoret olivat haastatteluhetkellä alle 20-vuotiaita. Myös lastensuojelulaki määrittelee nuoren 18–20 vuotiaaksi (Lastensuojelulaki 417/2007, 6 §).

Nuoruuteen kuuluu useita kehitystehtäviä, jotka valmistavat yksilöä aikuisuutta kohti. Kolme merkittävintä niistä ovat nuoren itsenäistyminen ja irtaantuminen vanhemmistaan, kehon muutosten hyväksyminen ja oman identiteetin löytäminen. Identiteetti koostuu muun muassa minäkuvasta, itsetunnosta, maailmankuvasta, arvoista ja itselle sopivista toimintamalleista ja tavoista elää. Mielen terveyden ja identiteetin rakentumiselle luodaan perusta koko lapsuuden aikana. Nuoruus on kuitenkin vielä suurten kehityksellisten muutosten aikaa, ja tarjoaa uuden mahdollisuuden identi-

teetin rakentumiselle, mikäli sen kehittyminen on estynyt ennen nuoruutta. (Kinnunen 2011, 25; Ellonen 2008, 18.) Se, miten nuori kykenee vastaamaan nuoruuden merkittäviin kehitystehtäviin, riippuu nuorelle jo aikaisemmin elämässä muodostuneista sisäisistä toimintamalleista ja käsityksestä omasta itsestään ja kyvyistään (Fröjd 2008, 12).

Sari Fröjd (2008) on tutkinut väitöskirjassaan mielenterveyteen vaikuttavia perhetekijöitä keskinuoruudessa. Aineisto on kerätty 14-18 -vuotiailta nuorilta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, onko perhetekijöillä erityinen vai yleinen asema keskinuoruudessa muodostuville mielenterveysongelmille. Tutkittavia perhetekijöitä olivat kasvatukselliset rajat, vanhemmille tapahtuneet elämäntapahtumat, perheen rakenne, vanhempien ja sisarusten huoli perheen nuoruusikäisestä sekä nuoren itse kokema tilanne perheestä. Tutkittavia mielen tasapainottomuutta aiheuttavia ilmentymiä olivat masennus, ahdistuneisuus, psykosomaattiset oireet, alkoholin liikkakäyttö ja muiden nautintoaineiden käyttö. Fröjd etsi myös näiden tekijöiden esiintyvyyden eroja tyttöjen ja poikien välillä. Tutkimustulosten mukaan tytöt kärsivät poikia enemmän masennuksesta, ahdistuksesta sekä psykosomaattisista oireista, mutta pojilla alkoholin riskikäyttö oli yleisempää. Fröjd havaitsi, että perhetekijöillä on suuri yhteys keskinuoruudessa muodostuviin mielenterveysoireisiin. Nuoren näennäistä itsenäisyyttä tulisi kyseenalaistaa, eikä itsenäisyyttä osoittavien nuorten tarvetta turvalliseen kotiin ja kasvatukseen tulisi väheksyä. (Fröjd 2008, 6-7.)

3.1.1 Kiintymyssuhdeteoria

Kiintymyssuhdeteorian kehitti englantilainen psykiatri ja psykoanalyttikko John Bowlby (1907-1990). Kiintymyssuhdeteorian pääajatus on se, että lapsen kokema äidin- ja äidin rakkauden menetys voivat uhata lapsen kehitystä. Teorian mukaan lapsi pyrkii kaikin keinoin säilyttämään yhteyden hoivaajaansa. (Hautamäki 2011, 29.) Kiintymyssuhdeteoriassa esitellään erilaisia lapsen kiintymysmalleja hoivaajaansa sen mukaan, millaisia viestejä ensisijainen hoivaaja, yleensä äiti, on lapselleen huolenpitoltaan antanut. Lapsen tunnesäätelyjärjestelmä, toimintamallit ja mielenterveys ke-

hittyvät sen mukaan, millaisen vastaanoton lapsi saa vanhemmaltaan tai muulta pysyvältä hoivan tarjoajalta; vastataanko hänen tarpeisiinsa, saako hän hoivaa ja lohtua, kokeeko hän olevansa rakastettu ja voiko hän turvautua hoivaajiinsa hädässään. (Mäntymaa & Puura 2011, 22, 29.) Toistuvalla lapsen hoivan laiminlyönnillä voi olla kauaskantoisia seurauksia hänen myöhempään elämäänsä, mielenterveyden muodostumiseen ja vuorovaikutusmalleihin hänen omassa vanhemmuudessaan. Keltikangas-Järvisen mukaan myös yksilön stressiherkkyys muotoutuu varhaisessa vuorovaikutuksessa ja äidin antamassa huolenpidossa. Lapsen kokema hätä aiheuttaa stressiä ja stressihormoni kortisolin eritystä, jolla on epäsuotuisia vaikutuksia esimerkiksi keskushermoston toimintaan. (Keltikangas-Järvinen 2008, 199-202.)

Turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisessa on avainasemassa vanhemman kyky mentalisaatioon. Mentalisaatiolla tarkoitetaan yksilön kykyä ymmärtää, että ihmisen toimintaa ohjaavat hänen ajatuksensa sekä sitä, että kykenee ymmärtämään toisen ihmisen tunnetiloja ja ajatuksia ja erottamaan ne omista tunteistaan ja ajatuksistaan. Mentalisaatio ei ole vain empatiaa, vaan sen avulla voidaan samaistua toisen henkilön tunnetilaan ja säädellä sitä oman tunneilmaisun kautta. Mentalisaatiokyky kehittyy lapselle noin 4-6 vuoden iässä. Vanhemman riittävä mentalisaatiokyky ja lapsen tunnetiloihin samaistuminen kehittää lapsen mentalisaatiokykyä ja turvallista kiintymyssuhdetta. Turvallinen kiintymyssuhde tarjoaa hyvät lähtökohdat lapsen elämäntaidoille, oppimiselle ja sosiaalisten suhteiden muodostamiselle, kun taas turvattomassa kiintymyssuhteessa vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen ristiriidat ja ongelmat häiritsevät lapsen turvallisuuden tunnetta ja normaalia oppivaa otetta elämään. (Pajulo & Pyykkönen 2011, 71-77.)

Pieni lapsi perustaa minuutensa vanhempiensa reaktioihin hänestä, sillä hänen oma käsitys itsestään ja erillisyydestään ei ole vielä kehittynyt. Turvattomassa kiintymyssuhteessa vanhemman kyky käsitellä lapsen tunteita on heikko, eikä vanhempi osaa vastata sensitiivisesti lapsen hoivantarpeeseen. Väkivallan, lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja toistuvan epäsensitiivisen hoivan on todettu vaikuttavan ratkaisevasti lapsen psyykkisten rakenteiden kehitykseen ja vuorovaikutuksen traumojen syntyyn. Mikäli lapsi kokee, ettei hän saa vanhemmiltaan apua ja lohtua hädän hetkellä, hän

joutuu luomaan itselleen sisäisen työmallin itsensä rauhoittamisesta; lapsi esimerkiksi pyrkii sopeutumaan ja varmistamaan tunteen vanhempiansa läsnäolosta vaimentamalla omaa tunnemaailmaansa ja ilmaisuansa. (Pajulo ym. 2011, 75; Kallio n.d., 86.) Lapsen mahdollisuudet oppia mentalisaatiokykyä ovat huonot turvatomassa kiintymyssuhteessa (Pajulo ym. 2011, 75–76).

Seksuaaliterapeutti Maaret Kallio (n.d.) on tarkastellut katsauksessaan varhaisen vuorovaikutuksen vaikutusta myöhemmän iän eri ihmissuhteiden ja parisuhteen muodostuksessa. Kallion mukaan yksilölle muodostunut turvaton kiintymyssuhde on yhteydessä myöhemmällä iällä esiintyviin ongelmiin tunne-elämässä ja psyykessä, kuten seksuaalisuuteen liittyviin ongelmiin, ihmissuhteiden haasteisiin ja huonoon psyykkiseen vointiin. Kallio toteaa, että varhaisessa vuorovaikutuksessa syntyneet traumat näyttäytyvät erityisesti seksuaalisuuden alueella ja intiimeissä ihmissuhteissa, kun lapsuudessa opitut sisäiset toimintamallit toisiin kiintymisestä ja omien tunteiden käsittelystä siirtyvät mukana aikuiselämään. (Kallio n.d., 88.)

3.1.2 E.H. Eriksonin psykososiaalinen kehitysteoria

Dunderfelt (2011, 233) avaa teoksessaan *Elämänkaaripsykologia* Erik H. Eriksonin psykososiaalista kehitysteoriaa kuvaten yksilön matkaa vauvaiästä vanhuuteen. Kehitysteorian mukaan ihminen kypsyy aikuisuuteen kahdeksan kehityskriisin kautta, jotka tapahtuvat eri ikäkausina ja rakentuvat toinen toistensa päälle luoden persoonallisuuden perusvoimien kokonaisuuden. Näitä perusvoimia ovat *toivo, tahto, tarkoitus, pystyvyys, uskollisuus, rakkaus, huolenpito* ja *viisaus*. Kriisit sisältävät biologisen; eli ihmisruumissa tapahtuvat muutokset ja kehityksen, psyykkisen; eli yksilön mielelliset kokemukset suhteessa itseensä ja yhteisöllisyyden; eli toisista riippuvaisena olemisen osa-alueet. Nämä osa-alueet ovat myös kaikki toisistaan riippuvaisia, ja ovat Eriksonin mukaan välttämättömiä ihmisen kokonaisuuden käsittämiseksi. (Dunderfelt 2011, 233; Kinnunen 2011, 25.)

Seuraavassa kuvaamme tutkimuksen kannalta kolme oleellisinta kehityskriisiä, jotka sijoittuvat kouluikäen, nuoruuden ja varhaisaikuisuuden vaiheisiin. Näitä edeltävissä kehityskriiseissä yksilölle on muodostunut omia käyttäytymismalleja kokemistaan säännöistä ja normeista ja hänen itsekontrollinsa on muodostunut sen mukaan, miten hänen perustarpeistaan on huolehdittu ja hän on tullut kohdatuksi ennen kaikkea vanhempiensa, mutta myös muun sosiaalisen ympäristönsä toimesta. (Dunderfelt 2011, 237-239.)

Kouluikäen kehityskriisissä lapselle kehittyy käsitys omasta *pystyvyydestään* ja osaavuudesta. Sitä määrittelevät kaveripiiri, harrastukset ja kouluympäristö sekä lapsen saama rakentava palaute ja kannustus omasta toiminnastaan. Mikäli lapsesta itsestään lähtöisin oleva toiminta tyrehdytetään toistuvasti liian voimakkaasti ja rakkauttomasti, voi lapselle syntyä alemmuudentunteita omasta itsestään ja hänen oma-aloitteisuutensa voi lamaantua. Tämä vaikuttaa lapselle syntyvään asenteeseen työtä kohtaan. (Dunderfelt 2011, 237.)

Nuoruusiän kehityskriisin tehtävä on yksilön oman identiteetin määrittäminen. Identiteetin muodostuminen ei käy mutkattomasti ja nuori voi käyttäytyä kapinallisesti ja aggressiivisestikin kyseenalaistaessaan ympäristönsä rajoja ja ratkaistessaan ristiriitoja omassa minäkuvassaan ja kehityksessään. Tässä kehityskriisissä syntyvä voima on *uskollisuus*; nuoren kyky säilyttää läheiset ihmissuhteensa, vaikka niissä olisikin vaikeuksia. Vastavoimana uskollisuudelle on syrjäyttäminen, jolloin nuori luopuu helpommin uskollisuudestaan ihmissuhteissa voimakkaiden konfliktien kohdatessa. (Dunderfelt 2011, 237.)

Varhaisaikuisuuden kehityskriisissä nuori irtaantuu kotoaan ja lähtee maailmalle rakentamaan omia ihmissuhteitaan ja etsimään omaa paikkaansa ja tehtävänsä. Tähtään kehitysvaiheeseen tultaessa on oleellista se, kuinka vahva suhde nuorelle on itseensä tähän mennessä syntynyt, ja kuinka hyväksytyksi hän itsensä kokee. Kriisissä syntyy joko läheisyyden ja solidaarisuuden- tai eristäytymisen toimintamalli sen mukaan, pystyykö nuori kriisissä syntyvän voiman, *rakkauden*, myötä voittamaan erillisyyden tuntemuksensa ja alkaa muodostaa ihmissuhteita, vai jääkö hän eristäytyneisyyden tilaan. (Dunderfelt 2011, 237.)

3.2 Omaohjaajuus ja PACE-asenne

Omaohjaaja, omaohjaaja ja oma-aikuinen ovat kaikki lastensuojelussa käytettäviä termejä lapsen/nuoren asioista vastuussa olevasta työntekijästä. Tässä tutkimuksessa käytämme omaohjaaja-termiä toimeksiantajan toiveesta. Omaohjaajatyömenetelmää käytetään useimmissa lasten- ja nuorisokodeissa. Omaohjaajan rooli on huolehtia nuoren kotiutumisen nuorisokotiin, pitää yhteyttä yhteistyötahoihin ja nuoren verkostoihin, toimia kasvattajana sekä olla nuoren tukena ja turvana hänen varttuesaan. (Lastenkoti, nuorisokoti 2016.) Omaohjaaja on vastuussa hoito- ja kasvatussuunnitelman toteuttamisesta arjessa ja hän on keskeisessä asemassa nuoren palavereissa ja kasvatustilaisuuksissa. Hänellä tulisi olla kokonaiskuva nuoren elämäntilanteesta. (Tanskanen & Timonen-Kallio 2009, 14.)

Toimeksiantajana toimivassa nuorisokodissa nuorella on kaksi omaohjaajaa. Nuorten kanssa työskentelyssä hyödynnetään Daniel A. Hughesin kehittämää PACE-asennetta, joka luo pohjan vuorovaikutteisen kehityspsykoterapian (Dyadic Development Psychotherapy) onnistumiselle ja on yksi sen periaatteista. Hughes kehitti PACE-asenteen ja vuorovaikutteisen kehityspsykoterapian 1980-luvulla käsittelemään ongelmia kiintymyssuhteissa. Kuten kiintymyssuhteen muodostumisessakin, PACE-asenteen onnistumisen avain on omaohjaajan kyky mentalisaatioon. (Becker-Weidman 2013, 13-14, 38.)

PACE-asenteella tarkoitetaan hoitavan tahon (esim. vanhempi, terapeutti, omaohjaaja) suhtautumista ja asennetta hoidettavaa kohtaan. PACE-asenteen avulla omaohjaaja luo nuoren ja itsensä välille parantavan ja vuorovaikutuksellisen ilmapiirin käyttämällä tilanteen mukaan leikkisyyttä, hyväksyntää, uteliaisuutta ja empaattisuutta. Parantavassa ilmapiirissä nuoren on helpompi kertoa vaikeistakin kokemuksistaan ja omaohjaaja voi mentalisaation kautta auttaa nuorta tunteiden säätelyssä. (Becker-Weidman & Hughes 2008, 329-330.)

PACE-asenteessa nuori hyväksytään sellaisena kuin hän on sekä huomioidaan nuori kokonaisuutena, ei vain hänen käyttäytymistään. Tavoitteena on ymmärtää toisen tunnetilaa ja ymmärtää syitä nuoren käyttäytymisen taustalla. Tavoitteena on pyrkiä myös keskinäisen luottamuksen syntyyn ja avoimeen vuorovaikutukseen. (Becker-Weidman 2013, 15, 29, 33.) PACE-asenteella on todettu olevan merkittävä vaikutus kiintymyssuhteen ongelmista kärsivien henkilöiden eheytymisprosessin onnistumisessa (Becker-Weidman & Hughes 2008, 335.)

Leikkisyys (Playfulness) PACE-asenteessa luo optimismia vuorovaikutukseen ja auttaa luomaan uskoa siihen, että vaikeistakin asioista on mahdollista keskustella. Leikkisyys ja huumori ovat oikein käytettynä tarttuvia voimavaroja, minkä vuoksi ne ovat erityisen tehokkaita omaohjaajasuhteen rakentamisessa ja sen myönteisten puolten näkemisessä. Hyväksyntä (Acceptance) on tässä yhteydessä ehdotonta tuomitsemattomuutta toisen ajatuksia, tunteita ja muuta kokemusmaailmaa kohtaan. Hyväksyntä antaa lisää tilaa toisen kokemusmaailman ymmärtämiselle. Kun nuori kokee tulleensa aidosti ymmärretyksi, hänen on yhdessä ohjaajan/terapeutin kanssa mahdollista käsitellä vaikeaksi koettua asiaa uudelleen. Uteliaisuus (Curiosity) on aktiivista ja aitoa kiinnostusta nuoren kokemuksia kohtaan. Uteliaisuus viestii nuorelle, että hänestä ja hänen kokemuksistaan ollaan kiinnostuneita ja häntä halutaan ymmärtää. Omaohjaajan osoittama empatia (Empathy) nuoren kokemuksia kohtaan viestittää omaohjaajan olevan tilanteessa läsnä ja vastaanottavainen. Empatia lisää turvallisuudentunnetta omaohjaajasuhteessa. (Hughes 2015, 94–105.)

3.3 Toimeksiantaja lastensuojelussa

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Keski-Suomessa toimiva yksityinen lastensuojelulaitos, joka keskittyy pitkäaikaisiin sijoituksiin. Henkilökunnan ammattiosaaminen vastaa myös asiakkaiden psykiatriisiin haasteisiin, esimerkiksi ongelmiin kiintymyssuhteissa. Nuorisokotipalvelut ovat yksi osa yhtiön suuremmasta palvelukokonaisuudesta, johon sisältyy muun muassa tuetun asumisen palveluja ja koulutustarjontaa. (Yksityinen nuorisokoti n.d.)

Nuorisokodilla on tällä hetkellä kaksi nuorta jälkihuollon asiakkaana. Jälkihuoltota-paamisia järjestetään nuoren tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Jälkihuoltoa tehdään myös puhelimitse; nuori voi kysyä neuvoa kokemiinsa haasteisiin arkielämässä. Yh-teyttä pyritään pitämään viikoittain. Erään omaohjaajan mukaan nuorisokodin jälki-huoltonuorten tuen tarve painottuu virallisilla tahoilla asioimiseen. Nuoren jälkihuol-tosuunnitelma tarkastetaan yleensä kolmen kuukauden välein tai palvelua tilaavan kunnan toiveiden mukaisesti. (Omaohjaaja 2016.)

3.4 Itsenäistymisohjelma nuorisokodissa

Nuorisokodissa käytössä oleva itsenäistymisohjelma sisältöineen on heidän itse ke-hittelemänsä. Itsenäistymisohjelma on konkreettinen kirjallinen kansio, jonka sisältö on jaettu viiteen eri portaaseen aihealueiden ja itsenäistymisen eri vaiheiden mu-kaan. Nuorelle laaditaan jokaisella portaalla omat tavoitteet. Ohjelma sisältää käy-tännön harjoituksia arjen askareissa, esimerkiksi rahankäytössä tai kodinhoidollisissa asioissa sekä pohdintatehtäviä omasta itsestään, tunteistaan, sosiaalisista suhteis-taan, minäkuvastaan, seksuaalisuudestaan ja omista kyvyistään. Ohjelma pyrkii val-mistamaan nuorta nuorisokodin jälkeiseen elämään ja siten ennaltaehkäisemään syr-jäytymistä, tukemaan häntä itsenäiseen elämään liittyvien taitojen opettelussa sekä auttamaan vahvistamaan hänen itsetuntoaan ja tukemaan identiteetin kehittymistä. Nuorisokodin itsenäistymisohjelman tarkempi sisältö on salassapidettävä, minkä vuoksi emme ole voineet avata sitä yksityiskohtaisemmin tässä tutkimuksessa. Kä-vimme tutustumassa itsenäistymisohjelmakansioon muutaman kerran ja olemme keskustelleet sen käyttöön liittyvistä asioista omaohjaajien kanssa. (Omaohjaaja 2016.)

Ohjelman käyttö aloitetaan nuoren kanssa yleensä seitsemäntoista vuoden iässä, jo-ten viimeinen vuosi ennen täysi-ikäiseksi tuloa ja nuorisokodista poismuuttoa on it-senäistymiseen valmistautumisen aikaa. Nuoren mukana prosessissa ovat hänen kaksi omaohjaajaansa. Itsenäistymisohjelman tehtäviä käydään normaalisti läpi 1-2

kertaa viikossa. Ohjelman tehtäviä ja harjoituksia tehdään sekä näillä tapaamiskerhoilla, eli ”itsenäistymisohjelmapalaverissa”, että arjessa normaalien toimintojen ohella. Kaikkiin tehtäviin ei varata erikseen aikaa, vaan esimerkiksi ruuanlaittoa, itsenäistä asiointia, kodinhoitotaitoja tai pyykkihuoltoa voi harjoitella silloin, kun se sopii hyvin arkeen. Mikäli ohjelman läpikäyminen hidastuu ja ohjelman läpikäyminen on kesken vielä nuoren täysi-ikäiseksi tultua, on ohjelmaa mahdollista jatkaa esimerkiksi jälkihuollon merkeissä tai nuorisokodin muissa yksiköissä, kuten tuetun asumisen toimipisteissä. (Omaohjaajien haastattelut 2016.)

Toimivan ja tuloksellisen työskentelyn takana on nuoren ja omaohjaajan välille muodostunut suhde. Itsenäistymisohjelman tavoitteet luodaan yhdessä nuoren kanssa. Tavoitteiden laatimisessa otetaan huomioon koko nuorisokodissa olon ajalle laaditut pitkän aikavälin tavoitteet, sekä nuoren toiveet ja ajatukset omista tarpeistaan. Tavoitteiden asettaminen ja itsenäistymisohjelman räätälöinti vaativat nuoren kykyjen ja taitojen arviointia hänen omaohjaajiensa toimesta. Omaohjaajien tehtävänä on kuulla nuoren toiveita ja tavoitteita, mutta sisällyttää ohjelman läpikäymiseen tehtäviä myös laajemmalla osa-alueella, jotta itsenäistymisohjelmasta olisi nuorelle mahdollisimman paljon hyötyä tulevaisuutta ajatellen. Mikäli nuoren ja omaohjaajien näkemykset nuoren tarpeista ja tavoitteista eriävät, niistä keskustellaan yhdessä ja niihin haetaan yhteisymmärrystä. Omaohjaajien tehtävä on olla nuoren tukena ja ohjeistaa ja avustaa itsenäistymisprosessissa. (Omaohjaajien haastattelut 2016.)

4 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksen aiheen pohdinta on aloitettu yhdessä nuorisokodin johtajan kanssa joulukuussa 2015. Nuorisokodin henkilökunnalta tuli toive, että kartoittaisimme nuorten ja omaohjaajien kokemuksia heidän laatimastaan itsenäistymisohjelmasta. Pidämme aihetta mielenkiintoisena, sillä olemme molemmat kiinnostuneita nuorten kanssa työskentelystä. Aihe on mielestämme tärkeä ja ajankohtainen nuorisokodista itsenäistyvien nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Ajattelemme, että itsenäisen elämän valmiuksien harjoittelu, jota itsenäistymisohjelma sisältää, lisää nuoren mahdollisuuksia sopeutua yhteiskuntaan.

Opinnäytetyön aihe-ehdotus hyväksyttiin helmikuussa 2016. Opinnäytetyön suunnitelma hyväksyttiin toukokuussa, mutta varsinaisen työskentelyn aloitimme vasta kesällä. Teimme salassapitosopimuksen ja sopimuksen opinnäytetyöstä nuorisokodin kanssa kesällä 2016.

4.1 Tutkimuksen tarkoitus

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia, mitä erään Keski-Suomessa toimivan nuorisokodin itsenäistymisohjelmassa voisi kehittää, jotta se palvelisi nuoria entistä paremmin itsenäiseen elämään siirryttäessä. Lisäksi tutkimme, mikä itsenäistymisohjelmassa toimii hyvin. Tavoitteenamme on kartoittaa näitä kehittämiskohteita ja hyvin toimivia käytäntöjä nuorten ja omaohjaajien kokemusten perusteella.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mikä itsenäistymisohjelmassa toimii hyvin?
2. Millaisia kehittämisen tarpeita itsenäistymisohjelmassa on?

4.2 Aineistonkeruu

Laadimme tutkimukseen osallistuville nuorille kesällä 2016 saatekirjeen, jonka yhteydessä on haastateltavan suostumus (Liite 1). Tuomen & Sarajärven (2012, 73) mukaan haastattelun onnistumisen kannalta on suositeltavaa, että haastateltavat saavat perehtyä kysymyksiin tai haastattelun aiheeseen ennen haastattelua. Liitimme kirjeeseen muutaman kysymyksen etukäteen pohdittavaksi nuorille. Lähetimme saatekirjeen heinäkuussa 2016 yhteyshenkilölle ennen nuorten haastatteluja, joka välitti ne eteenpäin nuorille. Nuorten omaohjaajat sopivat heidän kanssaan haastattelujen ajankohdat ja ilmoittivat ne meille. Lähetimme myös omaohjaajille haastattelurungon (Liite 3) sähköpostitse elokuussa 2016 tutustuttavaksi etukäteen.

Haastateltavien nuorten valinta on tapahtunut nuorisokodin omaohjaajien toimesta. Tuomen & Sarajärven (2012, 86) mukaan tutkimukseen valitaan sellaiset henkilöt, joilta uskotaan saavan parhaiten tietoa tutkittavasta aiheesta. Tämän vuoksi omaohjaajat ovat ehdottaneet tutkimukseen osallistumista sellaisille nuorille, joiden elämäntilanteeseen haastatteluun osallistuminen sopii parhaiten. Näillä nuorilla on myös kokemusta tutkittavasta ilmiöstä ja omaohjaajien arvion mukaan riittävä kyky ilmaista itseään ja kertoa kokemuksistaan. Nuorisokodin henkilökunta otti yhteyttä haastatteluun mahdollisesti osallistuviin nuoriin kesällä 2016, ja kysyi tutkimukseen osallistumisesta. Emme itse voineet ottaa yhteyttä nuoriin, sillä nuorisokoti ei saa luovuttaa nuorten henkilö- ja yhteystietoja ulkopuolisille. Osallistuneiden omaohjaajien valinta on tapahtunut myös nuorisokodin puolelta. Meistä oli tärkeää saada mukaan kolme eri omaohjaajaa, eikä heidän valikoitumisellaan ollut meille väliä.

Aineistonkeruu on tapahtunut teemahaastattelujen avulla. Tutkimukseemme osallistuivat nuorisokodista yksi jo itsenäistymisohjelman läpikäynyt nuori, kaksi haastatteluhetkellä itsenäistymisohjelmaa läpikäyvää nuorta, sekä heidän kolme omaohjaajaansa. Tutkimukseen osallistuneista nuorista kaksi asuu nuorisokodin ulkopuolella. Kaikki nuoret olivat haastatteluhetkellä alle 20-vuotiaita. Haastateltavat omaohjaajat

olivat kaikki kokeneita itsenäistymisohjelman käyttäjiä; jokainen heistä on käynyt itsenäistymisohjelman läpi keskimäärin kuuden eri nuoren kanssa. Haastattelut tapahtuivat 4.8.2016 ja 8.8.2016 ja niitä tehtiin yhteensä kuusi kappaletta. Kaikki nuoret allekirjoittivat tutkimukseen suostumuksen ja hyväksyivät haastattelun nauhoittamisen. Teimme kaikki haastattelut yhdessä ja haastattelut nauhoitettiin kahdella Olympus Voice recorder- laitteella äänitysten onnistumisen varmistamiseksi. Haastattelut olivat kestoaltaan keskimäärin 30 minuuttia. Haastattelimme omaohjaajat yksi kerrallaan sekä nuoret yksitellen heidän omaohjaajansa kanssa. Haastatteluista viisi tehtiin nuorisokodin tiloissa ja yksi Hirvaskankaan ABC- asemalla. Haastattelupaikat valikoituivat niin, että haastateltavien oli helppo saapua paikalle.

Laadullisessa tutkimuksessa yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä ovat kysely, haastattelu ja havainnointi sekä tieto, joka perustuu erilaisiin dokumentteihin (Tuomi & Sarajärvi 2012, 71). Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä mahdollistaa tiedonhankinnan suuntaamisen ja tarkentavien kysymysten esittämisen haastattelutilanteessa, mikä varmistaa haastattelijan ja haastateltavan keskinäistä ymmärrystä ja lisää tulosten raportoinnin luotettavuutta (Hirsjärvi & Hurme 2009, 34).

Teemahaastattelussa kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta niiden järjestys ja sanamuodot voivat vaihdella (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 208). Kaikkia kysymyksiä ei ole kuitenkaan pakko esittää kaikille haastateltaville. Vastaukset eivät ole sidottuja valmiisiin vaihtoehtoihin, vaan haastateltava saa vastata omin sanoin. Teemahaastattelu menetelmänä tuo tutkittavan äänen kuuluviin ja sen keskiössä ovat haastateltavan tulkinnat kysytyistä asioista ja hänen antamansa merkitykset omille kokemuksilleen. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 47–48.) Teemoittelimme sekä nuorten että omaohjaajien haastattelurungot (Liite 2 ja Liite 3) itsenäistymisohjelmassa esiintyvien aihealueiden, ja itsenäistymisohjelman käytännön toteutukseen liittyvien seikkojen mukaan.

4.3 Aineiston analysointi

Litteroimme haastattelut elokuussa 2016 ja pääsimme aloittamaan aineiston analyysin syyskuussa. Litteroitua aineistoa kertyi paljon, yhteensä 63 sivua. Aineisto oli sisällöltään hyvin monipuolista; etenkin nuorilla oli varsin erilaisia kokemuksia itsenäistymisohjelmasta. Laadullisen tutkimuksen aineiston analysoinnissa käytetään sisällönanalyysia. Sen tarkoituksena on järjestää aineisto tiiviimpään ja selkeämpään muotoon, mutta silti säilyttää sen sisältämä informaatio. Toisin sanoen analyysi auttaa hahmottamaan aineistosta tutkimuskysymysten kannalta oleelliset asiat. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Käyttämäksemme aineiston analyysimenetelmäksi valikoitui teoriaohjaava sisällönanalyysi, joka sijoittuu aineistolähtöisen- ja teorialähtöisen sisällönanalyysin väliin sisältäen piirteitä kummastakin analyysimenetelmästä. Aiempi tieto ja sen vaikutus ovat näkyvillä analyysissa, mutta aiemman tiedon tarkoituksena ei ole testata teoriaa, kuten teorialähtöisessä sisällönanalyysissa, vaan auttaa uusien näkökulmien syntymisessä. (Tuomi ym. 2009, 96-97.) Aineistolähtöisellä sisällönanalyysilla puolestaan pyritään luomaan uutta teoreettista tietoa aiheesta, jota ei ole aiemmin tutkittu. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa teoriaan pohjautuvat kytkökset toimivat apuna analyysin etenemisessä. (Tuomi ym. 2009, 95.) Kananen (2014, 108) puhuu aineiston jäsentelyyn liittyvästä filteristä, eli näkökulmasta, jolla aineistosta haetaan vastauksia. Näkökulma voi olla joko aineistolähtöinen tai teorialähtöinen. Nämä näkökulmat voivat vaihdella teoriaohjaavaa sisällönanalyysia tehdessä.

Ensimmäiseksi etsimme aineistosta tutkimuksen kannalta merkitykselliset ilmaisut ja redusoimme, eli pelkistimme ne tiiviimmiksi, ytimekkäiksi ilmauksiksi. Seuraavaksi klusteroimme, eli ryhmittelimme ilmaukset aihealueittain niin, että samassa ryhmässä olevat ilmaisut kertovat samasta asiasta. Abstrahoiimme nämä muodostuneet aihealueet, eli nimesimme kunkin ryhmän niitä kuvaavalla käsitteellä. Näistä käsitteistä muodostuvat analyysiin alaluokat. Peilasimme alaluokkia opinnäytetyön teoriaan ja etsimme teoriasta aineistolle yläluokat. (Tuomi & Sarajärvi. 2009, 108-117.) Nuorten ja omaohjaajien yhteisiksi ala- ja yläluokiksi muodostuivat *vuorovaikutus* –

omaohjaajasuhde, ohjelman soveltaminen – asiakaslähtöisyys, sisällön lisääminen – kehittämistyö ja palaute - osallisuus. Omaohjaajien vastauksista nousi lisäksi yhdeksi teemaksi *omaohjaajan rooli – ammattitaito.* Alla on esimerkki teoriaohjaavasta sisällönanalyysin etenemisestä. Lisää esimerkkejä on liitteessä 4.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
”No siis nää nuorisokodin työntekijät niinku oikeesti välittää ja sillee niinku ottaa huomioon asioita ja kuuntelee.” (N2)	Omaohjaajien aito välittäminen	Vuorovaikutus	Omaohjaajasuhde itsenäistymisohjelmassa

Taulukko 1. Esimerkki teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä

4.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen teossa yleisimpiä eettisiä vaatimuksia ovat esimerkiksi kiinnostus tutkittavaan aiheeseen, rehellisyys, tunnollisuus ja sosiaalinen vastuu. Ihmistieteisiin kuuluvien tutkimusten eettisiin periaatteisiin puolestaan kuuluvat tutkittavien itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuoja. (Kuula 2011, 30, 231.) Tutkimukseen osallistuvien itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen tarkoittaa, että tutkimukseen osallistumisen on oltava vapaaehtoista. Haastateltaville on kerrottava muun muassa yleistiedot tutkimuksesta, ketkä tutkimuksen toteuttavat, ja mihin tarkoitukseen haastattelussa kerättäviä tietoja tullaan käyttämään. Nämä asiat on selvitettävä ymmärrettävästi. Tutkittavilla on myös oikeus keskeyttää oma tutkimuksessa mukanaolonsa, missä vaiheessa tahansa. (Kuula 211, 61; Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.)

Haastateltavat saivat saatekirjeen (Liite 1), jossa olimme kuvailleet eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä seikkoja tutkimukseen osallistumisesta. Lisäksi kävimme tutkittavien kanssa vielä ennen haastatteluja suullisesti läpi tutkimuksen eettiset periaatteet sekä sen, että tutkittavalla on oikeus lopettaa haastattelu, missä vaiheessa tahansa ja hänellä on oikeus olla vastaamatta haastattelukysymyksiin niin halutesaan.

Koemme, että hoidimme nuorten saatekirjeen ja etukäteen informoinnin eettisyyden ja luotettavuuden kannalta hyvin. Jälkeenpäin ajateltuna kirjeeseen olisi ollut hyvä laittaa meidän yhteystietomme, jotta nuoret olisivat voineet tarvittaessa ottaa meihin yhteyttä. Yhteydenpito olisi kuitenkin tarvittaessa onnistunut omaohjaajien kautta. Omaohjaajille emme lähettäneet saatekirjettä, sillä opinnäytetyön aihe oli heidän kanssaan yhdessä pohdittu ja olimme pitäneet yhteyttä asiaan liittyen. Olimme saaneet omaohjaajilta suullisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta, jonka vuoksi kirjallisen suostumuksen pyytäminen jäi uupumaan. Olisi kuitenkin ollut eettisesti oikein pyytää kirjallinen suostumus myös omaohjaajilta.

Vahingon välttämällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että tutkittaville selvitetään mahdolliset riskit, kuten fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen vaikuttavat haitat (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Psyykkistä vahinkoa voidaan pyrkiä välttämään esimerkiksi kunnioittamalla tutkittavaa vuorovaikutustilanteessa. Psyykkisen vahingon ennakointi on vaikeampaa kuin fyysisen vamman. (Kuula 2011, 62–63.)

Pohdimme tutkimuksessamme lähinnä psyykkistä vahinkoa aiheuttavia riskejä. Näihin riskeihin pyrimme vaikuttamaan esimerkiksi sillä, että annoimme haastateltaville (nuorille ja omaohjaajille) riittävästi tilaa ja aikaa vastata kysymyksiin haastattelutilanteessa, jotta se ei olisi ollut liian ahdistava. Päätimme myös ottaa nuorten haastatteluihin toisen heidän omaohjaajistaan mukaan, koska ajattelimme, että näin nuorten olisi ehkä helpompi osallistua tutkimukseen, kun haastattelutilanteessa on hänelle tuttu ja turvallinen aikuinen mukana. Emme myöskään kysyneet nuorilta arkaluontoisia asioita, kuten heidän sijoituksiinsa johtaneita syitä, välttääksemme niistä mahdollisesti aiheutuvat psyykkiset haitat. Tällaiset tiedot eivät tosin olisi olleet opinnäytetyömme kannalta oleellisiakaan.

Yksityisyyden kunnioittaminen ja tietosuojapuolesta tarkoittavat muun muassa sitä, ettei tutkimusta tule kirjoittaa niin, että haastatteluun osallistuneet voisi tunnistaa teksteistä. Tutkittavan tulee voida luottaa siihen, että aineistoa käsitellään ja säilytetään niin kuin hänelle on kerrottu. (Kuula 2011, 64.) Tutkimuksen aikana saatuja tietoja ei myöskään saa luovuttaa ulkopuolisille, eikä tietoja tule käyttää muuhun kuin luvattuun tarkoitukseen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (2005, 27) muistuttavat, että aineisto on tallennettava asianmukaisesti. Emme ole maininneet tutkimuksessamme haastateltavien nimiä, vaan olemme käyttäneet koodeja litteroinneissa ja tutkimustuloksia raportoidessa sitaattien perässä. Jokaisella haastateltavalla on oma koodinsa, jotta lukija pystyy halutessaan seuraamaan, kenen vastauksia sitaateissa on käytetty. Tutkimuksen loppuvaiheessa päädyimme salaamaan toimeksiantajamme nimen turvataksemme haastatteluun osallistuneiden henkilöiden tunnistamattomuuden.

Molempina haastattelupäivinä haastatteluiden jälkeen siirsimme äänitallenteet omille tietokoneillemme, jonka jälkeen ääninauhurit on tyhjennetty äänitallenteista. Äänitallenteet on tuhottu huolellisesti tietokoneilta aineiston litteroinnin jälkeen. Kirjallinen aineisto hävitetään heti, kun tutkimuksemme on arvioitu. Haastatteluiden aikana emme puhutelleet haastateltavia nimillä, joten äänitallenteissa ei ollut kuultavissa heidän nimiään. Emme ole myöskään luovuttaneet tietoja ulkopuolisille, kuten oppilaitoksen tai nuorisokodin henkilökunnalle tai muille opiskelijoille. Hirvaskankaan ABC-asema ei mielestämme ollut paras mahdollinen haastattelupaikka muiden asiakkaiden vuoksi. Ennen haastattelua pohdimme myös muun muassa taustamelun vaikutusta äänitallenteeseen. Taustamelusta ei kuitenkaan ollut haittaa nauhoituksen laadussa.

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole yksiselitteistä ohjeistusta. Tutkimusta on kuitenkin arvioitava kokonaisuutena. Tutkijan tulee perustella tutkimuksen kohde ja tarkoitus sekä selvittää, miten aineiston keruu on tapahtunut, ja mitä haasteita siihen on mahdollisesti liittynyt. Lisäksi on kuvailtava haastateltavien valinta ja määrä. Kuinka paljon tutkimuksen tekoon on käytetty aikaa, miten tuloksiin ja johtopäätöksiin päädyttiin, ja miksi tutkimusraportti on luotettava. (Tuomi

& Sarajärvi 2009, 140–141.) Myös tutkimuksen puutteet on tuotava ilmi (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 28). Edellä mainittuja seikkoja on pohdittu eri puolilla raporttia.

Aloitimme tutkimuksen valmistelun hyvissä ajoin, mutta yllättävistä aikataulumuutoksista johtuen emme ehtineet hyödyntää juurikaan teoriaa haastattelurunkojen tekemisessä. Haastattelurungot osoittautuivat kuitenkin toimiviksi, sillä saimme niillä vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Tutkimuksemme teoriaosuus sekä johtopäätökset ja pohdinta on laadittu lyhyessä ajassa. Tutkimustulokset ja johtopäätökset on työstetty yhdessä, minkä koemme vaikuttavan luotettavuuteen positiivisesti, kun taas tiukka aikataulu on saattanut vaikuttaa negatiivisesti niiden laatuun. Lisäksi olemme panostaneet huolelliseen raportointiin, joka lisää raportin luotettavuutta.

5 Tutkimustulokset

Tutkimustuloksissa kuvataan nuorten ja omaohjaajien kokemuksia nuorisokodin laatimasta itsenäistymisohjelmasta. Tulosten kuvaaminen alkaa nuorten kokemuksilla ja niitä seuraavat omaohjaajien kokemukset samasta aihealueesta. Nuorten vastauksissa keskeisiksi teemoiksi nousivat omaohjaajasuhde ja itsenäistymisohjelman soveltaminen yksilökohtaisesti. Omaohjaajien vastauksissa painottuivat omaohjaajasuhde, ohjaajan oma rooli nuoren itsenäistymisohjelmassa ja itsenäistymisohjelman sisällön kehittäminen.

5.1 Nuorten ajatuksia itsenäisestä elämästä ja tulevaisuudesta

Nuorten vastauksissa itsenäisestä elämisestä nousivat esille arjen taidot, kuten ruuanlaitto, siivous ja raha-asioiden hoito. Sisäisistä elämänhallintataidoista esille nousivat itsestään huolehtiminen ja henkinen kyky hoitaa asioita. Arjen taidot painottuivat vastauksissa huomattavasti enemmän. Kaikki nuoret (3/3) kokivat osaavansa ja uskaltavansa tarvittaessa soittaa ja hakea itselleen apua. Eräs nuorista koki voivansa soittaa nuorisokotiin, muttei ollut varma, mihin muualle voisi tarvittaessa soittaa.

”Kyl mä oon, oon onneks niinku aatellu sitte, että niinku omaa parastani siinä. Jotenki vaikkei ois ollu ihan rohkeuttakaan ollu, ni silti on jotenki sillein tullu niinku semmonen sysäys siihe soittamiseen.” (N3)

Nuoret kertoivat arkensa sujuvan ja kokivat voivansa vaikuttaa oman elämänsä kuluun. Kuitenkin yhdessä vastauksista psyykinen oirekuva esiintyi rajoittavana tekijänä esimerkiksi itsenäisessä asumisessa. Haastavaksi koettiin nuorisokodista lähdön jälkeen uutena tulleet asiat, esimerkiksi asiointi erilaisten virallisten tahojen, kuten pankin kanssa. Vastuun siirtymisen itselle ja asioiden itsenäisen hoitamisen kerrottiin tuntuvan stressaavalta, mikä on ajoittain vaikuttanut nuoren omaan vointiin.

Nuorista kaksi (2/3) kertoi, etteivät ajattele juurikaan tulevaisuutta, vaan elävät enemmän hetken ja päivän kerrallaan. Tulevaisuuden suhteen jännittivät oma pärjääminen ja itsestään huolehtiminen. Kuitenkin vastauksista nousi positiivinen suhtautuminen asioihin ja luottamus siihen, että asiat järjestyvät peloista huolimatta.

”No mua jännittää ihan hirveesti, että miten mä pärjään tuolla maailmalla, mutta kyllä mä kuitenkin niinku uskon, että kaikki järjestyy ja sille, vaikka vähän pelottaa, niin ei se oo semmonen ylipääsemätön.” (N2)

Nuoret kokivat itsenäistymisohjelman olleen hyödyksi tämänhetkisissä elämäntilanteissaan. Ohjelman mukanaan tuomiksi hyödyiksi mainittiin tietoa siitä, miten toimia erilaisissa elämäntilanteissa. Eräs nuorista kuvaili lisäksi ohjelmassa tekemisen ja harjoittelamisen lisänneen hänen rohkeuttaan ja valmiuttaan tarttua toimeen. Yksi nuorista kertoi itsenäistymisohjelman läpikäymisen ja nuorisokodissa kokemansa hoidon tunteen ajoittain raskaalta, mutta pystyi näkemään ohjelman hyödyllisyyden näin jälkikäteen.

”Mutta kyllä se niinku, kyl mä koin, että se oli jotenki ihan niinku nyt ku kattoo taaksepäin, ni tarpeellinen, koska ei sitä ilman ehkä ois sitte. Nii, tai oikeestaan olis olukkaan oikein, menny mitenkään elämä.” (N3)

5.2 Itsenäistymisohjelman soveltaminen

Nuoret kokivat saaneensa vaikuttaa itsenäistymisohjelman läpikäymiseen ja sisältöön jonkin verran. Nuorilla oli kokemus siitä, että itsenäistymisohjelmassa on edetty heidän ehdoillaan ja he ovat saaneet esittää ohjelman sisällöstä toiveita. Eräällä nuorella oli kuitenkin kokemus siitä, että itsenäistymisohjelmassa olevia käytännön harjoituksia ei saanut muokattua ja nuorta oli toisinaan turhauttanut tehdä asioita, jotka hän

oli kokenut itsestään selviksi. Hän toikin vastauksissaan toistuvasti esiin ohjelman soveltamisen merkityksen; hän kaipasi omaohjaajilta enemmän jokaisen nuoren yksilöllisyyden ja kunkin nuoren osaamisalueiden huomiointia. Paremminkin onnistunut ohjelman soveltaminen parantaisi motivaatiota itsenäistymisohjelman läpikäymiseen. Nuori esitti toiveen siitä, ettei toistettaisi samoja tunneharjoituksia, joita on tehty jouseaan otteeseen, vaan etsittäisiin sisältöön uusia alueita ja haasteita.

Ohjelman läpikäymiseen kaivattiin pysyvyyttä; eräs haastateltavista kertoi, että hänen kohdallaan itsenäistymisohjelman toteutus arjen ohessa ei onnistunut. Nuori olisi-kin kaivannut lisää suunnitelmallisuutta ja säännöllisyyttä ohjelman läpikäymiseen. Esimerkiksi itsenäistymispalaverille olisi voitu varata jokin ”kiinteä” aika, jolloin se olisi ollut helppo muistaa, eikä jokaiselle viikolle olisi tarvinnut varata aikaa erikseen. Kaksi muuta haastateltavaa pitivät itsenäistymisohjelman toteuttamista arjen lomassa toimivana asiana.

Kaikki nuoret kokivat olleensa sitoutuneita itsenäistymisohjelman läpikäymiseen. Uuden oppiminen ja omassa elämässä pärjääminen kannustivat nuoria sitoutumaan. Kaksi kolmesta (2/3) nuoresta kertoi, että tulevaisuuden vaikuttaneen heidän motivaatioonsa itsenäistymisohjelman läpikäymiseen myönteisesti. Yksi haastateltavista koki mielialan olevan tärkein tekijä, joka vaikutti negatiivisesti hänen motivaatioonsa.

”Oikeestaan se, että se siihen valmistaa eteenpäin mennessä. Tulee vähän tarkemmin tätä harjottelua itsenäistä elämää kohti.” (N1)

”Varmaan mieliala. Se on ehkä pahin, tai siis semmonen tärkein tekijä. Eli joka tekee huonoimmaks sen niin ku motivaation sit siihen asiaan.” (N3)

Omaohjaajien mukaan Itsenäistymisohjelman soveltaminen tarkoittaa itsenäistymisohjelman sisällön räätälöimistä ja rakentamista nuoren tarpeiden mukaan. Ohjelman sisältö rakentuu lopulta nuorelta tulevien toiveiden ja tarpeiden mukaan, mutta

myös omaohjaajien arvioinnin perusteella nuoren tarpeista ja taidoista. Omaohjaajat kokivat itsenäistymisohjelman sovellettavuuden tilanteen mukaisesti suurena etuna. Erään omaohjaajan mielestä itsenäistymisohjelman toteutuksen onnistuminen on täysin omaohjaajien vastuulla.

Omaohjaajat olivat yksimielisiä siitä, että nuorilla on vaikuttamismahdollisuuksia ohjelman läpikäymisessä. Vaikuttamismahdollisuuden esimerkkinä nuoren toiveiden ja tarpeiden lisäksi painottui itsenäistymisohjelman läpikäymisen vapaaehtoisuus nuorelle.

”Mä aattelen et kyl se niinkun, se perustuu siihen suhteeseen ja luottamukseen ja siihen oivallukseen et me tunnetaan toisiamme jo sen verran, että rohkenee sanoo et tää ei mua nyt kiinnosta tai tää tuntuu nyt haastavalta. Et kumminkin et muistutetaan et se on vapaaehtosta et joskus aistii et on hankala tulla niihin tapaamisiin, sit voi muistuttaa et tää on vapaaehtosta, tää kerta on sulle mahdollisuus, mutta sun ei oo pakko tulla tai ei oo pakko tehdä näitä asioita --.” (OH3)

Omaohjaajat mainitsivat ohjelman soveltamisen haasteiksi itsenäistymisohjelman sisällön rakentamisen silloin, kun nuori joko osaa jo kaiken, tai on hyvin vaille jäänyt. Haasteiksi koettiin myös nuorelle vaikeiden asioiden puheeksi ottaminen ja niihin liittyvien kehittämis ehdotusten tuominen esiin niin, että nuori ei kokisi sitä taakaksi, vaan saisi siitä oman oivalluksen. Myös alaikäisten nuorten asiointikäytien harjoittelu ulkopuolisilla virallisilla tahoilla koettiin haasteeksi. Itsenäistymisohjelman käyttöön liittyviä muita haasteita olivat nuorten sitoutumisen vaihtelevuus ja yhteisen ajan löytäminen ohjelman viikoittaiseen toteuttamiseen. Kaksi omaohjaajaa (2/3) mainitsivat myös, että vuosi on lyhyt aika toteuttaa itsenäistymisohjelmaa ja valmistelu ohjelman läpikäymiseen täytyy aloittaa jo nuoren ollessa alle 17-vuotias. Kaikki omaohjaajat eivät kokeneet itsenäistymisohjelman käytössä tai ohjelman sisällön rakentamisessa haasteita.

” Ja sitten siinä myös tulee sellanekin haaste että kun meillä on alaikäisiä, niin esimerkiksi jotain pankkiasioimisia ja kela-asioimisia tällasia nii niitä tulee niin vähän tai niitä ei edes pysty tekemään. Käytännössä. Ni sitte okei, et sitte saattaa olla et harjotellaan jonku lapun kautta tai jos joihinki nettipalveluihin pääsee kirjautumaan, nii sitte käydään vaa kattomassa että missä ne sijaitsee ja mitä sieltä pystys tekeen.” (OH2)

Perehdytys

Kaikki omaohjaajat kokivat saaneensa riittävästi perehdytystä itsenäistymisohjelman käyttöön. Kaksi kolmesta (2/3) omaohjaajasta koki, että perehdyttämiseen voisi panostaa enemmän. Liian perehdyttämisen vaarana nähtiin ohjaajan oman luovuuden ja mielikuvituksen pois jääminen sekä liian kirjaimellisesti kansion sisältöön takertuminen. Nuoren näkökulman painottaminen, omaohjaajan luottamus omaan vaistoon nuoren tuntemisessa ja luottamus nuoren kanssa syntyneeseen suhteeseen nähtiin avaintekijöinä itsenäistymisohjelman käytössä ja siihen harjoittelussa. Lisäksi itsenäistymisohjelmaa aiemmin käyttänyt omaohjaaja koettiin perehdyttämisessä hyvänä tukena. Omaohjaajat (3/3) olivat yksimielisiä siitä, että itsenäistymisohjelman käyttöön oppii parhaiten yhdessä nuoren kanssa tekemisen kautta.

5.3 Itsenäistymisohjelman sisältö ja rakenne

Nuoret pitivät hyvänä sitä, että on olemassa kirjallinen runko asioista, joita on hyvä käydä läpi nuoren itsenäistymiseen liittyen ja olivat pääpiirteittäin tyytyväisiä itsenäistymisohjelmaan. Heille rakennetut itsenäistymisohjelmat koettiin sisällöllisesti hyvin onnistuneiksi, eivätkä nuoret kokeneet ohjelmissa olleen varsinaisesti mitään turhaa. Ohjelman sisältö koettiin monipuolisena ja haastatellut pitivät arjen taitojen harjoituksia, sekä oman itsensä pohdintaa ja tunnepuolen työskentelyä hyödyllisinä. Nuoret kokivat valtaosin ohjelmiensa sisältäneen kaikkia näitä riittävästi.

”No siis esim ne tehtävät mitä siin on. Että esim just niinku harjotellaan kaikkee ihan vaatteiden silityksestä ruuanlaittoon ja itsenäiseen kulkemiseen ja ihan kaikkee ja sitte niinku niissä itsenäistymispalavereissa saa niinku semmosta hyödyllistä tietoo tulevaisuutta varten.” (N2)

Eräs nuorista oli sitä mieltä, että hän olisi hyötynyt itsenäistymisohjelman aloittamisesta jo aiemmin, jotta hän olisi ehtinyt saada varmuutta ohjelmassa harjoiteltaviin käytännön askareisiin. Hän toivoi lisää käytännön harjoituksia ohjelman alusta saakka. Nuori toi esiin pariinkin otteeseen, että ohjelman lopetus meni hänen mielestään liian nopeasti ja koki ohjelman lopusta puuttuneen asioita, vaikkei hän osannut kuvailakaan tarkemmin mitä. Käytännön harjoituksia toivottiin myös vastapainoksi niille itsenäistymisohjelman portaille, jotka sisältävät paljon minä itse-pohdintaa, sillä tunnetyöskentely ja omaan minuuteen liittyvät tehtävät tuntuivat henkisesti kuormittavilta.

Nuoret kokivat haastavimmaksi itsenäistymisohjelmassa itsensä- ja tunteidensa pohdiskelun, niistä keskustelemisen omaohjaajien kanssa sekä työskentelyn muiden työntekijöiden kanssa. Keskusteluihin ja pohdintatehtäviin liittyvä psyykinen kuormitus tuli jossain määrin esille kaikkien haastateltujen nuorten vastauksissa. Omista tunteista keskustelemisen kuvailtiin tuovan mieleen huonoja muistoja menneisyydestä ja pohdintojen koettiin jäävän pyörimään mieleen jälkikäteen. Nuoret (2/3) kertoivat kuitenkin, kokeneensa näin jälkikäteen vaikeidenkin asioiden käsittelystä olleen hyötyä.

Myös omaohjaajat pitivät hyvänä asiana sitä, että itsenäistymisohjelma on olemassa konkreettisena, kirjallisena kansiona. Tämän koettiin hyvällä tavalla ohjaavan työskentelyä ja toimivan ohjaajalle muistin tukena. Omaohjaajat pitivät siitä, että kansion avulla pystyy mittaamaan työtään ja tarkastelemaan paremmin tehtyä työskentelyä ja tapahtunutta etenemistä. Myös sisällön jaottelu portaittain ja eri aihepiireihin koettiin hyvänä asiana. Erilaisten harjoitusten ja nuoren omaan itsenäistymiseen liitty-

vien pohdintojen yhdistelmä todettiin toimivaksi. Ohjelman muokattavuus ja sovellettavuus sai paljon kiitosta ohjaajilta. Itsenäistymisohjelman läpikäymisen koettiin tuovan nuorista esiin positiivisia yllätyksiä, ja tekevän nuoren osaamisen näkyväksi.

Omaohjaajien vastauksista löytyi kehittämisen tarpeita itsenäistymisohjelman sisältöön liittyen. Vastausten mukaan itsenäistymisohjelman sisältöä olisi hyvä päivittää, sillä esimerkiksi lomakkeissa on vanhoja tietoja. Sisältöön kaivattiin myös yleisesti ottaen selkeyttä. Olisi tärkeää pohtia monipuolisemmin, mitkä ovat niitä arjen taitoja, joita itsenäisyyttä harjoitteleva nuori tarvitsee ja lisäksi miettiä, mitä kullakin portaalla on tarkoituksenmukaista olla. Itsenäistymisohjelman sisältöön toivottiin entistä laajemmin eri ulottuvuuksia ja osa-alueita; niin tunnepuolen harjoitteisiin ja keskusteluihin kuin arjen harjoiteltaviin taitoihin. Vastauksissa tuli ehdotus, että ohjelmaan voisi lisätä enemmän keskustelua, tunneilmaisuuksiin ja tunteiden tunnistamiseen liittyviä harjoitteita sekä nuoren itsetunnon vahvistamista. Näin se palvelisi nuoria entistä paremmin ja vastaisi monipuolisemmin nuorten itsenäistymiseen liittyviin haasteisiin.

Nuorisokodin henkilökunnalla on laaja ammattitaito ja uusien sisältöjen löytämiseksi ehdotettiin kunkin työntekijän oman osaamisen hyödyntämistä ja tietouden jakamista toistenkin käyttöön. Näin kunkin ammattitaito tulisi näkyväksi työyhteisössä. Kaksi kolmesta omaohjaajasta vastasi, että portaalta toiselle siirtymisen arviointiin pitäisi perehtyä enemmän. Samoin viimeiselle, ohjelman lopettavalle portaalille tarvittaisiin lisää sisältöä ja ohjelmalle kaivattaisiin selkeää lopetusta.

”No tietenki jos ajatellaan sillee että jos nuoren kanssa tehdään niinku kirjaimellisesti se kansio, niin sieltähän puuttuu asioita. Ja se on esimerkiks sinne loppuun, niin hyvin vaillinainen.” (OH2)

”Sitä lopetusta vois miettiä varmaan ihan jo siinä sisällöllisestikin, että mitkä ne ois ne asiat mitä me tehtäs tässä tai jotenki. Et varmaan se konkreettinen lopettaminen, että se monesti vaan niinkun jää ja ne asiat tulee hoidettua, mut et sitte tulis

semmonen selkee, että hei nyt me ollaan niinku tässä vaiheessa et nyt tää on hanskassa.” (OH3)

Käytännön kehitysehdotuksina portaalta toiselle siirtymiseen nousivat omaohjaajien keskinäinen pohdinta nuoren tilanteesta sekä nuoren ja omaohjaajien toisilleen antama molemminpuolinen palaute portaalla tapahtuneesta edistyksestä ja mahdollisista haasteista. Siirtymävaiheiden sujuminen koettiin omaohjaajan vastuulla olevaksi asiaksi. Itsenäistymisohjelman lopetuksen suhteen konkreettisia kehittämissuhteita ei syntynyt. Itsenäistymisohjelman siirto myös muihin yhtiön yksiköihin nousi yhteiseksi tavoitteeksi, sillä toisissa yhtiön yksiköissä ei ole käytössä yhtä laajaa itsenäistymisohjelmaa.

5.4 Omaohjaajasuhde

Kaksi nuorista (2/3) koki omaohjaajan tuen ja omaohjaajasuhteen tärkeimmäksi asiaksi itsenäistymisohjelmassa. Nuoret nostivat omaohjaajasuhteessa hyvin toimiviksi asioiksi aidon välittämisen, kuuntelemisen ja sen, että omaohjaajien kanssa pystyi keskustelemaan. Vastauksissa nousi myös esiin luottamus ja turvallisuus, joiden myötä omaohjaajiin sai muodostettua suhteen. Turvallisuuden tunteen kuvailtiin syntyvän aikuisen välittämisestä ja huolehtimisesta. Eräs nuorista (1/3) koki helpottavana sen, että omaohjaajat pitivät toisiaan ajan tasalla nuoren tilanteesta, ettei nuoren tarvinnut itse aina selittää viimeaikaisia tapahtumia. Ainoastaan yksi (1/3) haastateltavista koki, ettei itsenäistymisohjelman ohjaajan ole välttämätöntä olla omaohjaaja.

Omaohjaajasuhteella ja omaohjaajan tuella koettiin olevan suuri merkitys nuoren omaan jaksamiseen. Nuoret kuvailivat omaohjaajilta saatavan tuen olevan enimmäkseen keskustelutukea. Haastattelujen perusteella nuoret tarvitsivat tukea eniten itsensä pohdiskeluun ja psyykkiseen terveyteen liittyvissä asioissa. Eräs nuorista (1/3) ei kokenut tarvitsevansa tukea mihinkään tiettyyn asiaan, vaan hänelle tueksi riitti omaohjaajien läsnäolo. Omaohjaajien koettiin olevan myös saatavilla, mikäli olivat

paikalla nuorisokodissa. Kaksi kolmesta (2/3) haastateltavasta oli tyytyväisiä saamansa tuen määrään, eikä kokenut tarvetta lisätukeen. Kaksi nuorista (2/3) kertoi saaneensa omaohjaajilta sellaista tukea, mitä eivät ole kotoa saaneet;

”No siis oma-aikuisten osuus tässä prosessissa on ollut mulle tosi tärkeä, että kun mulla oli kotiolot vähän huonot, nii mä en ikinä tuntenu semmosta äidin tai isän rakkautta, niin sitten nää nuorisokodin ohjaajat on oikeestaan ollut mulle vähän niin ku vanhempia.” (N2)

”Että et kyllähän se, en mä siis jotenki, siitä tuli semmone turvallinen fiilis. Varsinkin mulla ei oikein oo missään niin ku turvallinen olo.” (N3)

”Jotenki kummatki osas sillee piristää ihan omalla tavallaan. -- kyl mä tukee sain, oikeestaan vaa niiltä, koska perhe on niin ku vähän semmone, et se ei oo ikinä sillai ollut tukena.” (N3)

Eräs nuorista (1/3) oli myös sitä mieltä, että hänen omaohjaajasuhteessaan oli toimimattomuutta. Omaohjaajilta kaivattiin tukea vaikeissa päätöksissä ja nuoren tukemista omien päätösten tekemisessä. Tukea ja huomiota kaivattiin myös työskentelyn loppuvaiheessa; nuori koki, että omaohjaajat etäännyivät hänestä, eivätkä he enää huomioineet häntä samalla tavalla kuin ennen.

Omaohjaajat nostivat nuoren ja omaohjaajan välisen suhteen tärkeimmiksi elementeiksi molemminpuolisen luottamuksen, vuorovaikutuksen, avoimuuden, rehellisyyden ja yhdessä tekemisen. Omaohjaajan rooli suhteessa nähtiin tukijana, ohjeistajana ja myötäeläjänä nuoren itsenäistymisprosessissa. Tuen muodoista nousivat esille kannustaminen, luottamus nuoren taitoihin ja omaohjaajan saatavilla oleminen nuoren tarvitessa. Omaohjaajan roolin kerrottiin muuttuvan itsenäistymisohjelmassa puolesta- ja yhdessä tekijästä enemmän taustatukena olemiseksi. Omaohjaajat kertoivat lähes yksimielisesti, että nuoren saamat oivallukset ja nuoren kanssa käydyt

pohdinnat ja keskustelut ovat parasta koko itsenäistymisohjelmassa. Vuorovaikutuksen ja dialogisuuden merkitys korostui omaohjaajasuhteesta keskustellessa.

Ohjaajat nostivat yhteisiksi nuorten motivointikeinoiksi itsenäistymisohjelman vapaaehtoisuudesta muistuttamisen ja tilan antamisen nuorelle, jos tämä ei pystykään jollakin kertaa osallistumaan. Nuoren etenemistä itsenäistymisohjelman portaalta seuraavalle myös juhlietaan, mikä tuo mukavaa vaihtelua ohjelman läpikäymiseen. Omaohjaajan tehtäväksi mainittiin houkuttelevien keinojen keksiminen, joilla nuorta saadaan tarvittaessa motivoitumaan itsenäistymisohjelman käymiseen. Yhdeksi motivointikeinoksi mainittiin myös muun mukavan kahdenkeskisen ajan järjestäminen nuoren ja omaohjaajan kesken itsenäistymisohjelman lomassa.

5.5 Palautteenanto

Haastatteluissa tuli ilmi, että nuoret kokivat palautteenannon ja asioiden oma-aloitteisen puheeksi ottamisen haasteelliseksi. Haasteellista oli esimerkiksi kertoa omaohjaajille, jos jokin itsenäistymisohjelmassa tuntui junnaavan paikallaan tai jokin harjoitus tuntui itsestäänselvyydeltä. Tämän vuoksi kysyimme nuorilta lisäkysymyksenä jälkikäteen, onko heiltä pyydetty palautetta itsenäistymisohjelmasta. Kaksi nuorista vastasi, etteivät he muista, että palautetta olisi koskaan pyydetty. Yhdellä nuorista oli kokemus säännöllisestä palautteenannon mahdollisuudesta ja hän koki palautteenantamisen suhteellisen helpoksi.

” -- koska niinku tuntuu että ku tää on ollu niin hyvä paikka, että ei oo mitään oikeutta valittaa.” (N2)

”Varmaan, ku ne oli nii rakkaita ihmisiä silleen tietyllä tavalla, ni sit se ei jotenki, ei halunnu, että niille tulee huono olo --.” (N3)

Omaohjaajien mukaan nuorelle annetaan niin positiivista kuin negatiivista palautetta itsenäistymisohjelman aikana. Palautetta annetaan esimerkiksi nuoren etenemisestä ja onnistumisista. Palautteenannosta esille nousi lähinnä suullisesti annettava palaute. Omaohjaajat olivat yhtä mieltä siitä, että nuorilla on palautteenannon mahdollisuus ja siitä on kerrottu nuorille. Omaohjaajista kaksi (2/3) kuvaili myös nuorten palautteen näkyvän ajoittain ohjelman tehtävien toteutuksessa sen sijaan, että nuori kertoisi palautteen sanoin. Haastatteluvastauksien perusteella ei kuitenkaan nousut varmuutta siitä, että nuorilta pyydettäisiin palautetta säännöllisesti.

”Että se on varmaan niinku myös sen ohjaajan vastuulla tuoda sitä vaikuttamis- mahdollisuutta niiltä siihen itsenäistymisohjelmaan niinku. Mut se palaute ois kyllä oikeestaan aika hyvä, hyvä niinku muistaa.” (OH1)

Lisäksi omaohjaajien vastauksissa painottui luottamus siihen, että nuoret rohkenevat tarvittaessa antaa palautetta. Yksi kolmesta (1/3) omaohjaajasta koki palautteen pyytämisen omaohjaajan tehtävänä, toisaalta taas palautteenanto nähtiin nuoresta itsestään kiinni olevana asiana.

”Monesti ne tulee sit ne palautteet ei välttämättä ihan suoraan niinku niissä IT-tapaamisissa, mutta sit ehkä siinä muussa keskustelussa arjen lomassa. Mut et kyl me niinku sitten, mä aattelen et mitä pitemmälle se menee se IT-ohjelma, niin kyllä nuori kertoo jos tää nyt tuntuu niinku haastavalta tai tuntuu nyt ihan turhalta.” (OH3)

”Kyllä mä ajattelen ainaki, että mä oon yrittäny sitä nuorille sanoa, että saa sanoa, että jos joku tuntuu hankalalta tai joku tuntuu turhalta tai joku tuntuu hyvältä.” (OH1)

6 Johtopäätökset

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että suhde nuoren ja omaohjaajan välillä on merkittävin tekijä, mikä vaikuttaa nuoren kokemuksiin nuorisokodin itsenäistymisohjelmasta. Nuoren kuulluksi tuleminen ja toimiva vuorovaikutus omaohjaajasuhteessa nousivat keskeisimmiksi painotuksiksi sekä omaohjaajien että nuorten vastauksissa. Nuoret kokivat, että omaohjaajien kanssa pystyi keskustelemaan. Omaohjaajien läsnäolo sekä heidän tarjoamansa tuki koettiin tärkeimmiksi asioiksi itsenäistymisohjelmassa. Kaksi nuorta kuvaili myös hyvänä asiana turvallisuuden tunnetta omaohjaajasuhteessa. PACE-asenteesta voidaan olettaa olleen apua toimivan vuorovaikutuksen ja luottamuksen synnyssä omaohjaajan ja nuoren välille. Haastateltavia nuoria oli tuki vain kolme; suurempi otanta nuorten puolelta olisi voinut tuoda uusia näkökulmia vuorovaikutuksen ja omaohjaajasuhteen kokemisessa.

Kahdella nuorella oli kokemus siitä, että itsenäistymisohjelmasta ei pyydetty palautetta ja heidän oli vaikeaa antaa negatiivista palautetta oma-aloitteisesti. Yhdeltä nuorelta oli pyydetty palautetta säännöllisesti ja hän koki palautteen antamisen omien sanojensa mukaan suhteellisen helpoksi. Omaohjaajat puolestaan luottivat paljon nuorten kykyyn ja rohkeuteen kertoa, jos jokin itsenäistymisohjelmassa ei tunnu nuoresta hyvältä. Tästä syystä palautteen pyytäminen nuorelta säännöllisesti olisi tärkeää. Säännöllisesti pyydetty palaute voisi helpottaa nuorta antamaan rakentavaa palautetta ja lisätä nuoren osallisuuden ja kuulluksi tulemisen tunnetta itsenäistymisohjelman toteutuksessa.

Nuoret kuvailivat itsenäisen elämän elementeiksi pääosin tekemisen kautta tapahtuvia arjen taitoja, kuten kodinhoidollisia asioita ja ruuanlaittoa. Kaksi nuorta kuvaili jossain määrin myös hieman sisäisen elämänhallinnan elementtejä, kuten itsestään huolen pitämisen ja henkisen valmiuden toimia. Vastaavasti omaan itseen liittyvät pohdinnat ja keskustelut itsenäistymisohjelmassa olivat nuorten kertoman mukaan haasteellisia ja henkisesti kuormittavia. Tämän voidaan ajatella myötäilevän Reinikai-

sen (2009) ja Jonesin (2014) tutkimustuloksia, joissa haastateltavat kokivat saaneensa hyvät valmiudet arjenhallintataitoihin, mutta jääneensä kaipaamaan henkistä valmiutta ja oman itsetuntemuksen tuomaa vakautta. Yhdeltä omaohjaajalta tullut ehdotus siitä, että itsenäistymisohjelman sisältöä kehitettäisi itsetuntemusta ja vuorovaikutustaitoja harjoittavaan suuntaan, auttaisi itsetuntemuksen ja identiteetin vahvistamisessa ja itsenäiseen elämään siirtymisessä.

Aineiston perusteella itsenäistymisohjelmaan kaivataan lisää harjoittelua virallisilla tahoilla asioimisessa. Tätä tukee myös käyty puhelinkeskustelu nuorisokodin jälkihuoltonuorten tuen tarpeista. Eräs omaohjaaja kuitenkin totesi tämän haasteelliseksi sen vuoksi, että alaikäiselle nuorelle pankki- ja kela-asioimisia tulee vastaan melko vähän. Vaikuttaisi siltä, että asiointitaitojen oppiminen on nuorille tärkeää, joten itsenäisen asioinnin harjoitteluun tulisi kiinnittää huomiota alaikäisten nuorten harvoista asiointikäynneistä huolimatta, jotta kynnys esimerkiksi puhelinasioimiseen madaltuisi ennen nuorisokodista muuttoa.

7 Pohdinta

Alkuperäinen suunnitelmamme oli kuulla enemmän kokemuksia itsenäistymisohjelman läpikäyneiden nuorten näkökulmasta. Erään nuoren osallistuminen peruuntui, minkä vuoksi hetken pelkäsimme, että haastateltavia nuoria olisi vain kaksi. Saimme onneksi vielä toisen itsenäistymisohjelmaa läpikäyvän nuoren mukaan. Omaohjaajan mukaan ottamista nuoren haastattelutilanteeseen perustelimme sillä, että ajattelimme tutun aikuisen läsnäolon tekevän tutkimukseen osallistumisen helpommaksi nuorelle ja omaohjaaja olisi voinut myös auttaa nuorta muistelemaan hänen itsenäistymisohjelmassaan tapahtuneita asioita. Pohdimme, oliko omaohjaajan läsnäolo nuorten haastatteluissa hyvä asia, sillä se on voinut vaikuttaa siihen, vastasivatko nuoret kysymyksiin rehellisesti. Pyrimme minimoimaan omaohjaajan läsnäolosta aiheutuvaa haittaa nuoren rehellisten vastausten kannalta siten, että pyysimme omaohjaajia poistumaan paikalta, kun kävimme nuorten kanssa läpi haastatteluiden viimeistä teemaa, joka koski omaohjaajan ja nuoren välistä suhdetta.

Koemme, että tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että haastattelimme niin nuoria kuin omaohjaajia, ja haastateltavissa nuorissa oli sekä itsenäistymisohjelman läpikäynyt nuori, että itsenäistymisohjelmaa läpikäyviä nuoria. Omaohjaajien kohdalla aineistosta olisi mahdollisesti tullut kattavampi, jos mukana olisi ollut myös kokemattomampi työntekijä. Pohdimme pitkään, haastattelemmeko kaikki omaohjaajat yhdessä vai erikseen. Aluksi ajattelimme ryhmähaastattelua sen vuoksi, että siitä olisi voinut syntyä hyvää ja monipuolista keskustelua omaohjaajien kesken. Päädyimme kuitenkin haastattelemaan heidät yksitellen moniäänisyyden ja luotettavuuden lisäämiseksi. Ryhmähaastattelun vaarana olisi voinut olla se, ettei kaikkien haastateltavien ääni olisi päässyt riittävästi kuuluviin ja ryhmäkeskustelu olisi voinut ohjata liikaa omaohjaajien omia ajatuksia. Ajattelimme myös, että ryhmäkeskustelu olisi voinut vaikuttaa negatiivisesti omaohjaajien rohkeuteen tuoda omia mielipiteitä esille.

Pidämme aineistoamme riittävänä. Aineisto oli mielestämme monipuolista, sillä saimme haastateltavilta myös sellaista tietoa, jota emme itse kysyneet. Haastattelutilanteissa emme kuitenkaan ymmärtäneet esittää joissain kohdin riittävästi tarkentavia kysymyksiä, minkä uskomme johtuneen kokemattomuudestamme haastattelijoina. Analyysiin ryhtyessämme emme lähteneet tulkitsemaan haastatteluissa tulkinanvaraisiksi jääneitä vastauksia tulosten luotettavuuden vuoksi. Aineiston analyysiin meni paljon aikaa, sillä analyysin tekeminen tuntui haastavalta.

Teoriapohjamme on melko oppikirjapainotteinen. Etsimme lähteiksi käytettäviä tutkimuksia, mutta lastensuojelun jälkihuollosta ja nuoren itsenäistymisestä löytyi mielestämme vähän laadukkaita tutkimuksia. Myös aikataulu vaikutti teoriaan tutustumiseen ja erityisesti englanninkielisten tutkimusten löytämiseen negatiivisesti.

Nuorten vastauksista on nähtävissä, että itsenäistymisohjelma on koettu hyödylliseksi tulevaisuuteen valmistautuessa. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että itsenäistymisohjelmassa on sekä hyvin toimivaa että kehitettävää. Näin ollen tutkimuksemme on ollut hyödyllinen. Tutkimusprosessi on ollut meillekin antoisa. Olemme oppineet paljon identiteetin ja itsetuntemuksen muodostumisesta ja erityisesti varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä myöhemmälle iälle. Havahduimme myös jälkihuollon tarpeellisuuteen itsenäisen elämisen taitojen harjoittelun kannalta. On hyvä, että velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen kestää 21 ikävuoteen saakka, vaikka sijaishuolto päättyykin viimeistään nuoren täyttäessä 18 vuotta. Harva kotonaan asuvista nuorista on täysin valmis itsenäiseen elämään heti 18 vuotta täytettyään.

Jatkotutkimusaihe

Nuorisokodin itsenäistymisohjelmaa olisi hyvä tutkia säännöllisin väliajoin, sillä itsenäistymisohjelmaa käyttävät nuoret ja mahdollisesti myös työntekijät vaihtuvat, joten heiltä voisi saada uusia näkökulmia mahdolliseen kehittämiseen. Mikäli ohjelma siirretään muihin yhtiön yksiköihin, olisi mielenkiintoista selvittää, kuinka nuoret ja työntekijät kokevat palautteenannon sujumisen.

Lähteet

Aalberg, V. & Siimes, M. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Adolescent development. N.d. World Health Organization. Viitattu 10.11.2016. http://www.who.int/maternal_child_adolescent/topics/adolescence/development/en/

Becker-Weidman, A. 2013. DDP-Aapinen. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia pähkinänkuoressa. Tampere: Tammerprint Oy.

Becker-Weidman, A. & Hughes, D. 2008. Dyadic Developmental Psychotherapy: an evidence-based treatment for children with complex trauma and disorders of attachment. *Child and Family Social Work*, 13, 329-337. Viitattu 17.11.2016. https://www.researchgate.net/profile/Arthur_Becker-Weidman/publication/227867512_Dyadic_Developmental_Psychotherapy_an_effective_and_evidence-based_treatment_-_comments_in_response_to_Mercer_and_Pignotti/links/56795ff008ae6041cb49f972.pdf

Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. 14. uud.p. Helsinki: WSOYpro.

Ellonen, N. 2008. Kasvuyhteisö nuoren turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuoren masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Viitattu 10.11.2016. <http://uta32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/67814/978-951-44-7206-0.pdf?sequence=1>

Fröjd, S. 2008. Mental Health in Middle Adolescence. Associations of family factors with diverse maladjustment outcomes. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 12.11.2016. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67803/978-951-44-7147-6.pdf?sequence=1>

Hautamäki, A. 2003. Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2011. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. WSOYpro. 29-66.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu : temahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. p. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15.–17. p. Helsinki: Tammi.

Hughes, D. Kiintymyskeskeinen perheterapia – vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia. DDP-työkirja. Tampere: Tammerprint Oy.

Huotari, R. 2010. Omillaan toimeen tuleva aikuinen? Lastensuojelun jälkihuolto nuoren itsenäistymisen tukijana. Pro gradu –tutkielma. Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteellinen tiedekunta. Viitattu 18.11.2016. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110014/urn_nbn_fi_uef-20110014.pdf

Hämäläinen, K. 2012. Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 56/2012. Viitattu 11.11.2016. http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/081b12fdb2e8d5fc881acc33039f6ceb/1478864755/application/pdf/3231118/H%C3%A4m%C3%A4l%C3%A4inen_Perhehoitoon%20sijoitettujen_net.pdf

Jones, L. 2014. Former Foster Youth's Perspectives on Independent Living Preparation Six Months After Discharge. *Child Welfare*, 93, 1. 99-126. Viitattu 18.11.2016. <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=edd6b169-6ef0-4a3b-9acf-ae4d41d0e9bf%40sessionmgr4008&vid=1&hid=4106>

Kalland, M. 2011. Varhaislapsuuden tunnesuhteet ja sijoitettu lapsi. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2011. Varhaislapsuuden tunnesuhteet ja niiden suojeleminen. WSOYpro.

Kallio, M. N.d. Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys aikuiselämän intiimisuhteille. Katsaus. Seksologinen aikakauskirja 1(1). Viitattu 18.11.2016. http://seksologinen-seura.fi/tiedostot/SA1_08_Kallio.pdf

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta.

Keltikangas-Järvinen, L. 2008. Temperamentti, stressi ja elämänhallinta. Helsinki: WSOY.

Kinnunen, P. 2011. Nuoruudesta kohti aikuisuutta. Varhaisaikuisen mielenterveys ja siihen yhteydessä olevat ennakoivat tekijät. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, terveystieteiden yksikkö. Viitattu 10.11.2016. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66830/978-951-44-8624-1.pdf?sequence=1>

Kuoppala, T. & Säkkinen, S. 2015. Lastensuojelu 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti. Viitattu 17.11.2016. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129537/Tr25_15.pdf?sequence=4

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uud. p. Tampere: Vastapaino.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lain-säädäntö. Viitattu 8.11.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L7>

Mäntymaa, M. & Puura, K. 2011. Varhainen vuorovaikutus ja aivojen kehitys. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. WSOYpro. 271-283.

Omaohjaaja. 2016. Keski-Suomi. Suullinen tiedonanto 26.7.2016.

Omaohjaajien haastattelut toimeksiantajana toimivassa nuorisokodissa. 4.8.2016.

Omaohjaaja toimeksiantajana toimivassa nuorisokodissa. 2016. Puhelinkeskustelu 18.11.2016.

Pajulo, M. & Pyykkö, N. 2011. Mentalisaatiokyky varhaisessa vanhemmuudessa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. WSOYpro.

Pyykkönen, A. 2014. Oivalluksesta osallisuuteen – Sallin matkassa. Teoksessa Osallisuuden jäljillä. Toim. Jämsén, A. & Pyykkönen, A. Saarijärvi: Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry., 22-33.

Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 224. Viitattu 18.11.2016. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19844/nuorisok.pdf?sequence>

Rouvinen-Wilenius, P. 2014. Kohti osallisuutta – mikä estää, mikä mahdollistaa? Teoksessa Osallisuuden jäljillä. Toim. Jämsén, A. & Pyykkönen, A. Saarijärvi: Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry., 51-68.

Särkelä-Kukko, M. 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Mistä puhumme, kun puhumme osallisuudesta? Teoksessa Osallisuuden jäljillä. Toim. Jämsén, A. & Pyykkönen, A. Saarijärvi: Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry., 34-50.

Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. 2009. Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 44. Tampere: Juvenes print.

Taskinen, S. 2012. Lastensuojelulain soveltaminen. 1.-2. p. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Huostaanotto. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 12.11.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaan-otto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Jälkihuolto. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 18.11.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Lastenkoti, nuorisokoti. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 16.11.2016. <https://www.thl.fi/en/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/lastenkoti-nuorisokoti>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Lastensuojeluasian vireilletulo. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 17.11.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyopro-sessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/asian-vireilletulo>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Lastensuojelulaitokset. Lastensuojelukäsikirja. Viitattu 19.11.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyopro-sessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lasten-suojelulaitokset>

ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Lastensuojelun avohuolto. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Viitattu 9.11.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Mitä on lastensuojelu? Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 8.11.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyopro-sessi/mita-on-lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Sijaishuolto. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Viitattu 11.11.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyopro-sessi/sijaishuolto>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9. p. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uud.p. Helsinki: Tammi.

Valjakka, E. 2016. Vain lakiko lasta suojelee? Väitöskirja. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta. Viitattu 22.11.2016. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/124096/Valjakka%20VK.pdf?sequence=2>

Yksityinen nuorisokoti. N.d. Verkkosivut. Viitattu 15.11.2016

Liitteet

Liite 1. Saatekirje ja haastateltavan suostumus

Moikka!

Olemme Anu Nerg ja Eveliina Viikki. Opiskelemme Jyväskylän ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi viimeistä vuotta. Teemme opintojemme opinnäytetyön nuorisokotinne itsenäistymisohjelmaan liittyen. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää nuorten ja oma-aikuisten kokemusten kautta, mitä itsenäistymisohjelmassa voisi kehittää. Haluaisimme myös kuulla, mitkä asiat itsenäistymisohjelmassa toimivat ja eivät toimi.

Toteutamme tutkimuksemme haastattelemalla nuorisokodista jo itsenäistyneitä- ja itsenäistymisohjelmaa läpikäyviä nuoria yhdessä oma-aikuistensa kanssa. Haastattelut nauhoitetaan ja ne säilytetään niin, etteivät ne pääse ulkopuolisten käsiin. Nauhat tuhotaan heti, kun ne on saatu kirjalliseen muotoon ja kirjallinen aineisto hävitetään, kun opinnäytetyö on arvioitu. Haastattelut tehdään nuorisokodin tiloissa elokuun 2016 aikana. Tarkemmat ajankohdat selviävät myöhemmin. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Toivomme, että osallistutte tutkimukseen, sillä siten saatte mahdollisuuden kertoa mielipiteitänne ja kokemuksianne itsenäistymisohjelmasta ja pääsette näin vaikuttamaan nuorisokodin itsenäistymisohjelman kehittämiseen. Kaikki haastatteluun osallistuvat saavat kiitokseksi lahjakortin McDonalds:iin. Valmis opinnäytetyö on myöhemmin luettavissa verkkojulkaisuna Theseuksessa: www.theseus.fi .

”Suostun osallistumaan Anu Nergin ja Eveliina Viikin opinnäytetyötutkimukseen, joka käsittelee kokemuksia nuorisokodin itsenäistymisohjelmasta. Lisäksi suostun siihen, että haastattelutietojani saa käyttää tutkimuksen aineistona. Olen tietoinen, että

haastattelut nauhoitetaan. Vaikka kommenttejani voidaan käyttää aineiston esittelyssä, henkilöllisyyttäni tai muita sellaisia tietoja, joista minut voisi tunnistaa, ei tuoda opinnäytetyössä esille.”

Paikka ja aika

Allekirjoitus

Muutamia aiheeseen johdattavia kysymyksiä pohdiskeltavaksi ennen haastattelua:

- Mitä asioita mielestäsi kuuluu itsenäiseen elämiseen?
- Mitä hyötyä koet itsenäistymisohjelmasta olleen sinulle?
- Millaiseksi koit oma-aikuisen merkityksen itsenäistymisohjelmaa läpikäydessä?
- Mikä itsenäistymisohjelmassa oli mielestäsi tärkeintä/mikä ohjelmassa toimii?
- Oliko itsenäistymisohjelmassa mielestäsi jotakin turhaa/mikä ei toimi?
- Tuleeko mieleesi jotain, mitä toivoisit itsenäistymisohjelman sisältäneen?
- Onko jotain, mikä olisi lisännyt motivaatiotasi itsenäistymisohjelman läpi käymiseen?

Liite 2. Haastattelurunko nuorille

Taustatiedot

- Ikä:
- Nykyinen asuminen (yksin, vanhemmilla, kämppiksen kanssa jne.):
- Opiskelu/työtilanne:

Tämänhetkinen elämä

- Millaisia asioita itsenäinen eläminen mielestäsi tarkoittaa?
- Miten koet näiden asioiden toteutuneen elämässäsi nuorisokodista lähdön jälkeen?
- Mitä hyötyä koet itsenäistymisohjelmasta olleen sinulle?
- Oletko törmännyt itsenäisen elämän haasteisiin? Millaisiin?

Elämönhallintataidot

- Koetko arkesi sujuvan? Mitkä asiat sujuvat/eivät suju? (Tarvitsetko tukea esimerkiksi raha-asioissa, opiskelu/työelämässä, asuntoasioissa, kodin hoidollisissa asioissa, ihmissuhteissa?)
- Osaatko/uskallatko hakea apua sitä tarvitessasi?

- Koetko voivasti vaikuttaa oman elämäsi kulkuun? (harrastukset, ihmissuhteet, tulevaisuus)
- Millä mielin suuntaat tulevaisuuteen?

Itsenäistymisohjelma

- Muistelisitko, millainen itsenäistymisohjelma mielestäsi oli? Mitä se sisälsi?
- Miksi itsenäistymisohjelmaa mielestäsi käydään?
- Mikä itsenäistymisohjelmassa toimi mielestäsi hyvin?
- Mikä itsenäistymisohjelmassa oli mielestäsi tärkeintä?
- Onko itsenäistymisohjelmassa mielestäsi jotain kehitettävää/jotain mikä ei toimi? Oliko siinä mielestäsi jotain turhaa?
- Olisitko halunnut, että itsenäistymisohjelman läpikäymisessä olisi toimittu toisin? Miten?
- Mitä toivoisit ohjelman sisältäneen?
- Mikä itsenäistymisohjelmassa oli mielestäsi haastavinta? Olisiko sinua voitu tukea tässä kohdin enemmän, miten?
- Koetko, että sait vaikuttaa riittävästi ohjelman läpikäymiseen? Miten?
- Sisälsikö itsenäistymisohjelma mielestäsi riittävästi sekä käytännön harjoituksia, että oman itsen pohdintaa? Oliko sinulle tärkeää, että itsenäistymisohjelma sisälsi näitä molempia?
- Mitä pidit siitä, että itsenäistymisohjelmaa käytetään myös arjessa, sen sijaan, että sille varataan aina erikseen aikaa?

Motivaatio

- Koetko olleesi sitoutunut itsenäistymisohjelman läpikäymiseen?
- Mitkä asiat vaikuttivat eniten motivaatioosi sitoutua ohjelman läpikäymiseen?
- Tuleeko mieleesi jotain, mikä olisi lisännyt motivaatiotasi ohjelman suhteen?

Nuoren ja oma-aikuisen välinen suhde

- Millainen merkitys oma-aikuisilla oli sinulle itsenäistymisprosessissa?
- Mikä suhteessa mielestäsi toimi/ei toiminut?
- Minkälaista tukea sait itsenäistymiseen/itsenäistymisohjelman läpikäymisessä?
- Missä asioissa tarvitsit tukea? Olisitko toivonut tukea enemmän?
- Koitko palautteen antamisen itsenäistymisohjelmasta helpoksi?

Lopuksi:

Minkä arvosanan asteikolla 4-10 antaisit itsenäistymisohjelmalle? Tuleeko mieleesi jotain, mikä voisi parantaa arvosanaa?

Liite 3. Haastattelurunko omaohjaajille

Itsenäistymisohjelma

- Muistelisitko, kuinka monen nuoren kanssa olet käynyt itsenäistymisohjelmaa läpi?
- Millaista itsenäistymisohjelmaa on käyttää työvälineenä?
- Mitä hyvää itsenäistymisohjelmassa on? Minkä koet toimivaksi?
- Mikä on mielestäsi parasta itsenäistymisohjelman käytössä?
- Onko itsenäistymisohjelmassa mielestäsi jotain kehitettävää/jotain mikä ei toimi?
- Onko siinä mielestäsi jotain turhaa?
- Onko itsenäistymisohjelman käytössä jotain, minkä koet haasteelliseksi?
- Perehdytetäänkö työntekijöitä itsenäistymisohjelman käyttöön? Koetko saaneesi itse riittävästi perehdytystä?
- Haluaisitko lisäohjeistusta itsenäistymisohjelman käyttöön? Minkälaista?
- Sujuvatko itsenäistymisohjelman siirtymävaiheet (aloittaminen, portaalta toiselle siirtyminen, lopettaminen) mielestäsi hyvin vai olisiko niissä jotain kehitettävää? Mitä?

Nuoren ja omaohjaajan välinen suhde itsenäistymisohjelman käytössä

- Miltä tuntuu aloittaa itsenäistymisohjelman käyttö uuden nuoren kanssa?
- Miten tuet nuorta itsenäistymisohjelmaa läpikäydessä?
- Onko nuorella mielestäsi mahdollisuuksia vaikuttaa itsenäistymisohjelman läpikäymiseen? Minkälaisia?
- Kerrotaanko nuorille näistä vaikuttamisen mahdollisuuksista?
- Mitä itsenäistymisohjelman soveltaminen yksilökohtaisesti mielestäsi tarkoittaa? Millä keinoin se tapahtuu? Koetko itsenäistymisohjelman yksilöllistämässä jotakin haasteita?
- Mikä nuoren ja omaohjaajan välisessä suhteessa on mielestäsi tärkeää itsenäistymisohjelmaa läpikäydessä?
- Miten motivoit nuorta itsenäistymisohjelman läpikäymiseen?
- Minkä arvosanan asteikolla 4-10 antaisit itsenäistymisohjelmalle? Osaatko sanoa, miten arvosanasta saisi paremman?

Liite 4. Esimerkkejä teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
<p>”No siis nää nuorisokodin työntekijät niinku oikeesti välittää ja sillee niinku ottaa huomioon asioita ja kuuntelee.” (N2)</p> <p>”Tärkeää siinä on luottamus, sit semmonen niinku avoimuus, ja se on semmosta dialogia, et se ei voi olla niinku aikuisesta lähtösin olevaa. Vaan semmonen jotenkin vuorovaikutus ylipäätään siinä.” (OH3)</p>	<p>Omaohjaajien aito välittäminen</p> <p>Luottamus, avoimuus, vuorovaikutus</p>	Vuorovaikutus	Omaohjaajasuhde nuoren itsenäistymisohjelmassa
Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
<p>”Ei varmaan kertaakaan. Tai niinku it-ohjelman aikana kertaakaan kysyny (palautetta). Ei varmaan kertaakaan kysyny muutenkaan. Nii että ois kyllä ollu hyvä, et ois silleen, että ois niinku ruvettu niistäkin asioista juttelemaan. Koska ei niinku, aika hassuu, nyt ku aattelee, niinku kertaakaan miettiny sitä. Mulla varsinkin sillon, mulla ei ollu yhtään rohkeutta tulla puhumaan siitäkään asiasta. Se sitte jäi niin monta kertaa sitte siinä.” (N3)</p>	<p>Palautetta ei kysytty, se olisi tärkeää.</p>	Nuoren palaute itsenäistymisohjelmasta	Nuoren osallisuus

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
<p>”Joo kyllä ehdottomasti on (vaikutus)mahollisuuksia, kyllä mä ainakin kysyn aina mun nuorilta, että onko nyt jotain asiaa tai juttua mikä pitäis erityisesti ottaa esille, tai onko joku semmonen haasteen paikka missä tarvitsisit erityisesti tukea. Että eihän se sillee mee, että minä sanon mitä teidän, että enemmän siltä nuorelta tulee ne tarpeet, että mitä siihen itsenäistymiseen tarvitsee.” (OH1)</p>	<p>Nuoren toiveet ja tarpeet otetaan huomioon</p>	<p>Ohjelman soveltaminen</p>	<p>Asiakaslähtöisyys</p>
Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
<p>”No ku se (itsenäistymisohjelma) oli silloinkin jo vähän semmonen vanhentunu se juttu, tota että siitä saatto puuttuaki aika paljon juttuja.” (N3)</p> <p>”Mä aattelen et jotenkin et siihen sisältöön löytyis niitä ulottuvuuksia ja vielä niinkun laajemmin eri osaluokkia, et semmoseen tunne ja minä ja semmoseen keskusteluihin, kun sitten niihin et mitkä ne on niitä arjen taitoja, joita oikeesti pitää opetella. Ja et siinä tulis näkyviin se meidän ammattillinen osaaminen.” (OH3)</p>	<p>Sisällössä oli puutteita, päivittäminen</p> <p>Sisällön tarkistus ja päivittäminen, itsetuntemuksen lisääminen, työyhteisön ammattitaito</p>	<p>Sisällön lisääminen ja tarkistaminen</p>	<p>Kehittämistyö</p>